MUZEUM
EMIGRACJI
GDYNIA ul. Polska 1

www.POLSKA1.pl

PAKIETY EDUKACYJNE DLA NAUCZYCIELI

materiały Muzeum Emigracji w Gdyni
do samodzielnego wykorzystania podczas lekcji

Spis treści

Materiały przeznaczone dla uczniów przedszkoli, zerówek i klas I-III szkół podstawowych

Pakiet wprowadzający do wizyty w Muzeum Emigracji w Gdyni 4

Proponowany przebieg lekcji 6

Przed-przewodnik 7

Załączniki w kolorze 8

List skierowany do dzieci 8

Prezentacja wraz z filmem 9

Plansza z informacjami o muzeum 10

Słowniczek 11

Załączniki w czarnodruku 12

List skierowany do dzieci 12

Plansza z informacjami o muzeum 13

Słowniczek 14

Materiały przeznaczone dla uczniów klas VII-VIII szkół podstawowych oraz uczniów szkół ponadpodstawowych

Pakiet PRL 15

Część I Wystawa stała Muzeum Emigracji w Gdyni 16

1. Zza żelaznej kurtyny 16

Marzec '68 17

Codzienność pustych półek 18

2. Ucieczki i wyjazdy z PRL-u 20

Sylwetki 25

3. Radio Wolna Europa 30

Część II Archiwum Emigranta 31

1. Wybrane wywiady z osobami, które wyjechały w czasach PRL-u 31

2. Propozycje wykorzystania materiałów z Archiwum Emigranta podczas lekcji ... 33

Część III Zbiory Muzeum Emigracji w Gdyni 34

Część kolekcji Muzeum Emigracji w Gdyni związanej z PRL 34

Część IV Materiały dodatkowe 39

Pakiet Migracje współczesne 40
Część I Wystawa stała Muzeum Emigracji w Gdyni 42
1. Wolna Polska 42
Otwarte granice 42
Polacy na europejskich rozdrożach 47
Emigracja z Polski w liczbach 47
2. Propozycje wykorzystania materiałów z wystawy podczas lekcji 50
Część II Archiwum Emigranta 52
1. Wybrane wywiady z osobami, które wyjechały w czasach współczesnych 52
2. Propozycje wykorzystania materiałów z Archiwum Emigranta podczas lekcji ... 59
Część III Zbiory Muzeum Emigracji w Gdyni 60
1. Część kolekcji Muzeum Emigracji w Gdyni związanej ze współczesną emigracją Polaków 60
2. Propozycje wykorzystania Archiwum Emigranta i zbiorów podczas lekcji 61
Część IV Materiały dodatkowe 62
1. Uchodźstwo 62
2. Cyfrowi nomadzi i ekspaci 63
3. Migracje klimatyczne 64
4. Emigracja z Polski 64
5. Mobilności edukacyjne 65
6. Imigracja do Polski 66
7. Tolerancja i prawa człowieka 68

Materiały przeznaczone dla uczniów szkół ponadpodstawowych

Pakiet Witold Gombrowicz 70
Część I Witold Gombrowicz – emigrant 71
Cytat z *Dziennika* jako motto wystawy stałej Muzeum Emigracji w Gdyni 71
Gombrowicz na emigracyjnym szlaku 72
Dworzec Morski w Gdyni miejscem nowych początków - upamiętnienie Witolda Gombrowicza 74
Propozycja wykorzystania materiałów na lekcji 75
Część II Materiały dodatkowe 76

Pakiet wprowadzający do wizyty w Muzeum Emigracji w Gdyni

dla przedszkoli, zerówek i klas I-III szkół podstawowych

Drodzy Nauczyciele,

Jeśli wybieracie się z Waszymi Uczniami do Muzeum Emigracji w Gdyni, zachęcamy Was do wcześniejszej rozmowy z dziećmi. Przygotowaliśmy dla Was kilka materiałów, które pomogą Wam w dyskusji na temat tego, co czeka na Waszych uczniów podczas wizyty.

Nie ma znaczenia czy wybieracie się do nas na warsztaty, aktywne oprowadzanie, a może samodzielnie zorganizujecie czas Waszej grupie. Warto do takiej wycieczki odpowiednio się przygotować.

Możecie skorzystać ze wszystkich materiałów, które tutaj prezentujemy lub dobierać je zależnie od potrzeb uczniów. Decyzja należy do Was!

Grupa docelowa: scenariusz skierowany jest do zorganizowanych grup przedszkolnych i wczesnoszkolnych, które w najbliższym czasie skorzystają z wizyty w Muzeum Emigracji w Gdyni.

Cele:

- zapoznanie uczniów i uczennic z zasadami, których należy przestrzegać w Muzeum Emigracji w Gdyni;
- ukazanie muzeum jako przestrzeni przyjaznej, otwartej na obecność najmłodszych odwiedzających.

Potrzebne materiały:

- laptop i rzutnik,
- wydrukowane i pocięte hasła wraz z opisami (załącznik nr 4),
- dostęp do pozostałych załączników.

Spis treści

Proponowany przebieg lekcji **6**

Przed-przewodnik **7**

Załączniki w kolorze **8**

List skierowany do dzieci 8

Prezentacja wraz z filmem 9

Plansza z informacjami o muzeum 10

Słowniczek 11

Załączniki w czarnodruku **12**

List skierowany do dzieci 12

Plansza z informacjami o muzeum 13

Słowniczek 14

Załączniki prezentowane na kolejnych stronach dostępne są do pobrania:

1. List skierowany do dzieci,

2. Prezentacja multimedialna wraz z filmem pt. *Jak działa muzeum i dlaczego jest super?*,

3. Plansza z informacjami o muzeum,

4. Słowniczek ważnych muzealnych słówek

Proponowany przebieg lekcji

1. List od muzealników

Wydrukujcie list (załącznik nr 1), wspólnie z uczniami otwórzcie go i przeczytajcie.

2. Co to jest muzeum?

Zaproście swoich uczniów do wspólnej dyskusji na temat tego, czym jest muzeum. Zbierzcie doświadczenia wszystkich osób. Zapewne w grupie znajdą się takie, które były już w muzeum i mają dobre lub złe doświadczenia wynikające z tej wizyty.

Warto o tym porozmawiać zanim zorganizujecie wycieczkę do instytucji kultury. Być może niechęć ucznia lub uczennicy w stosunku do planowanej wycieczki wynikała z jakiś przykrych doświadczeń lub po prostu ich braku.

3. Jak działa muzeum i dlaczego jest super? [FILM]

Obejrzyjcie film znajdujący się w prezentacji multimedialnej (załącznik nr 2), w którym pracownicy Muzeum Emigracji w Gdyni opowiadają o tym co zrobić, aby dobrze czuć się w muzeum. Porozmawiajcie z dziećmi na temat tego, czy zasady prezentowane w filmie są dla nich zrozumiałe, czy coś ich zdziwiło? A może Wy jesteście zaskoczeni, że w naszym muzeum można "biegać, dopóki jest to bezpieczne"?

Oczywiście rozumiemy, jak ciężko musi być Wam troszczyć się o bezpieczeństwo Waszych uczniów. Pamiętajcie też, że my – pracownicy muzeum – bardzo lubimy dziecięcy śmiech i okrzyki radości, dlatego u nas nie trzeba mówić "Cisza, jesteście w muzeum!"

4. Jak działa muzeum i dlaczego jest super? [ZASADY]

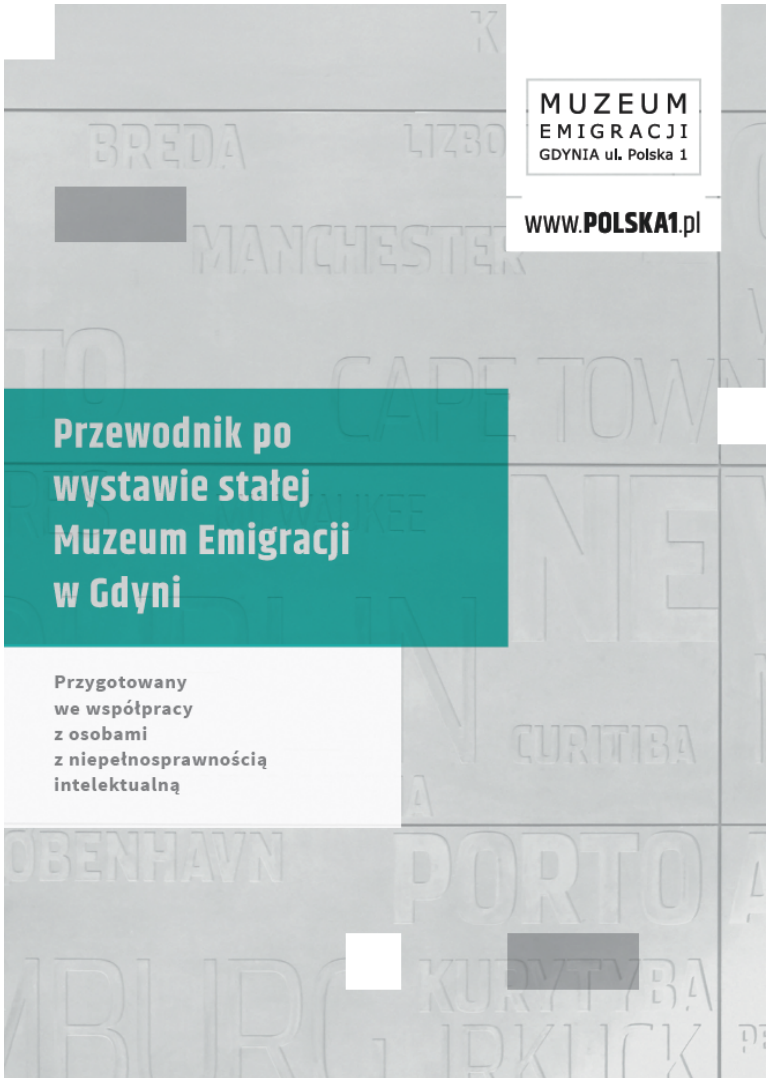
Grupa dzieci opracowała spis ważnych informacji, które przydają się podczas wizyty w muzeum. Wydrukujcie załącznik nr 3 i wspólnie omówcie poszczególne punkty.

5. Słowniczek ważnych muzealnych słówek

Możecie wydrukować słowniczek (załącznik nr 4), a następnie wspólnie z dziećmi dopasować hasła do opisów.

Drodzy Nauczyciele, jeśli zdecydujecie się na rezerwację warsztatów lub aktywnego oprowadzania w naszym muzeum, prosimy o podanie rodzaju niepełnosprawności, które mają uczestnicy i uczestniczki (jeśli dotyczy), w tym zwłaszcza występujących trudności związanych z komunikacją oraz wykorzystywanych alternatywnych i wspomagających sposobach komunikacji. Informacje te pomogą nam zaproponować scenariusz wydarzenia oraz przygotować materiały edukacyjne.

Przed-przewodnik

Oprócz przygotowanych materiałów zachęcamy również do skorzystania z przed-przewodnika, stworzonego wspólnie z uczennicami i uczniami Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego nr 1 w Gdyni.

Materiał przybliża przebieg wizyty w muzeum i pokazuje czego można się spodziewać w trakcie odwiedzin.

Dostępny jest do pobrania na **stronie muzeum**.

CZEŚĆ!

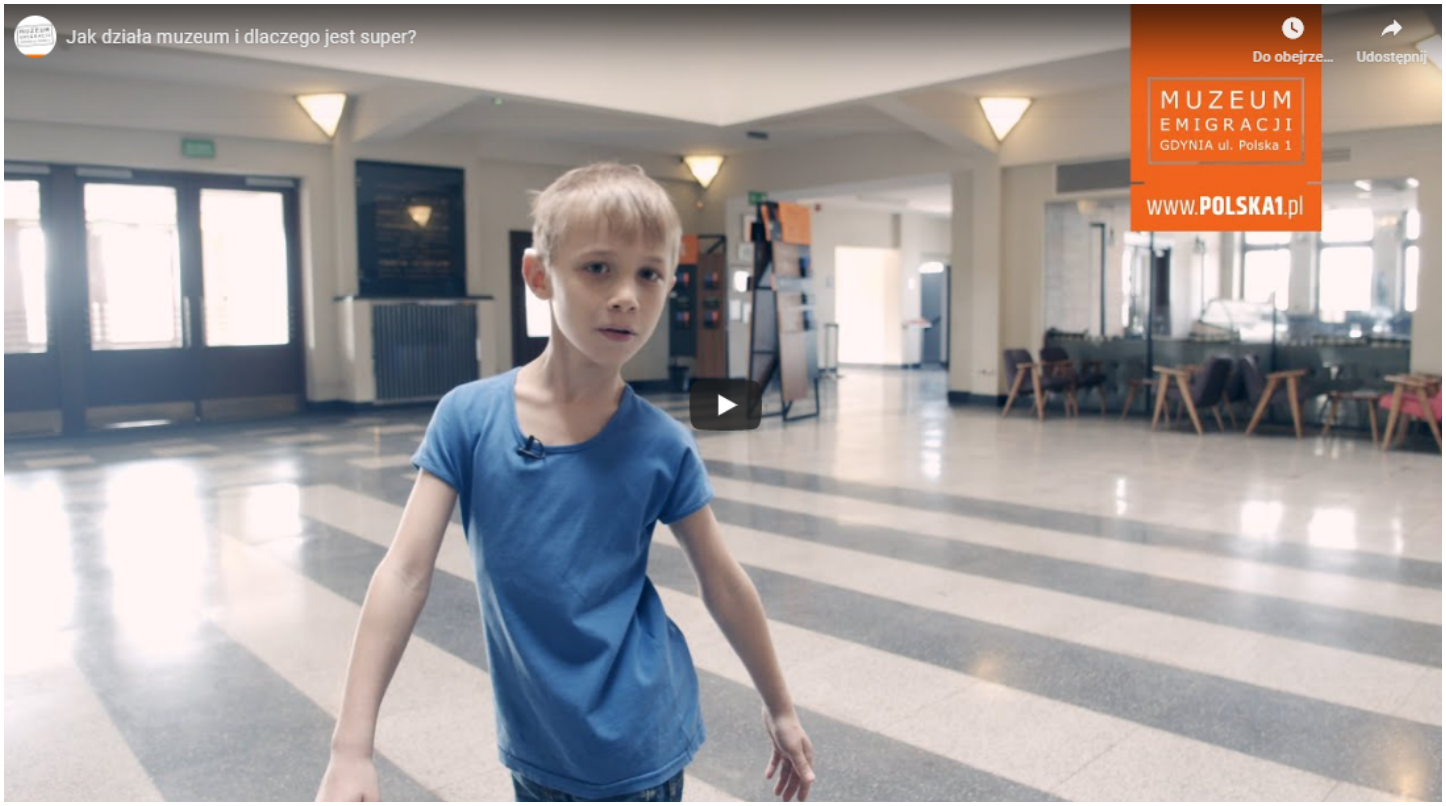
CZY BYLIŚCIE JUŻ KIEDYŚ W MUZEUM? BYĆ MOŻE NIEBAWEM SIĘ WYBIERZECIE! JEDNAK ZANIM ZDECYDUJECIE SIĘ NA WIZYTĘ, ZAPRASZAMY WAS DO WSPÓLNEJ ZABAWY. ZANIM NAS ODWIEDZICIE, CHCEMY OPOWIEDZIEĆ WAM O KILKU WAŻNYCH SPRAWACH :)

POZDRAWIAMY,
PRACOWNICY MUZEUM EMIGRACJI W GDYNI

Załącznik nr 1. List skierowany do dzieci

Pakiet wprowadzający do wizyty w Muzeum Emigracji w Gdyni dla przedszkoli i klas I-III szkół podstawowych

Film dostępny również na **kanale YouTube muzeum**.

Załącznik nr 2. Prezentacja multimedialna wraz z filmem pt. *Jak działa muzeum i dlaczego jest super?*

Załącznik nr 3. Plansza z informacjami na temat muzeum

SŁOWNICZEK

Muzeum

miejsce, w którym mieszkają cenne pamiątki, przedmioty o które należy szczególnie dbać, czyli eksponaty. Choć nie zawsze spotkacie tutaj kości dinozaura! Czasami będzie to talerz króla, a może walizka, która należała do jakiegoś dziecka? Wszystko zależy jakim tematem zajmuje się to miejsce, my opowiadamy o wyjazdach do innych krajów.

Emigracja

wyjazd za granicę na dłuższy czas albo na zawsze. Ludzie wyjeżdżają z różnych powodów, np. chcą pracować za granicą. Więcej na ten temat dowiecie się podczas wizyty w Muzeum Emigracji.

EKSPONAT

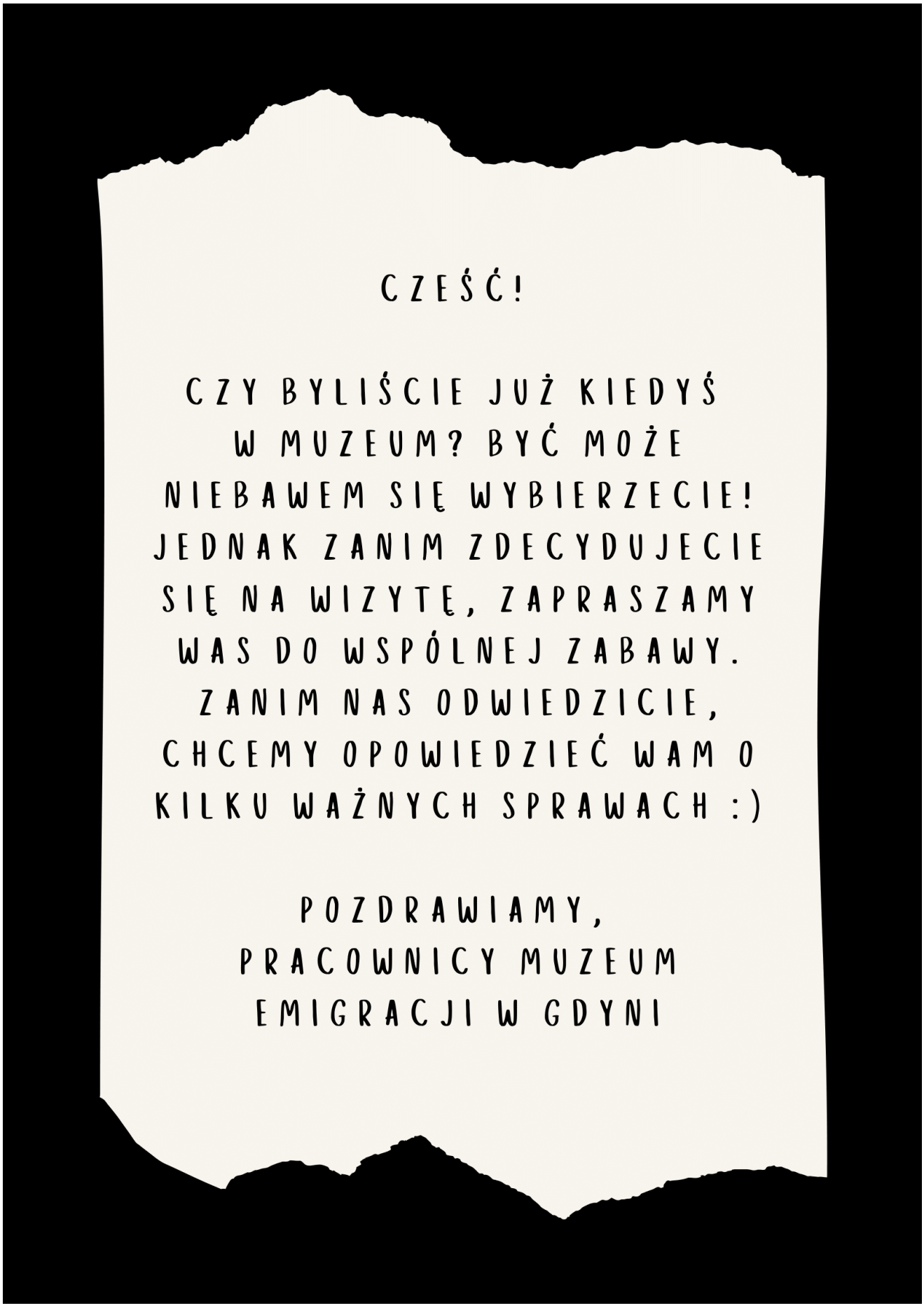
cenny przedmiot pokazywany na wystawie, może to być na przykład obraz znanego artysty, starożytna rzeźba, kość dinozaura, zasuszona roślina, rzadko spotykana skała

Wystawa (ekspozycja)

zbiór przedmiotów pokazywanych zwiedzającym, znajdujący się w wyznaczonym do tego miejscu w muzeum.

Gablota

Swoim wyglądem przypomina szklane pudło. Czasami jest duża, a czasem mała, zależy jakiej wielkości jest rzecz, którą chcemy w niej umieścić. Służy do bezpiecznego prezentowania najbardziej cennych przedmiotów w muzeum.

Załącznik nr 1. List skierowany do dzieci

CZEŚĆ!

JAK DZIAŁA MUZEUM?

JESTEŚCIE W MUZEUM EMIGRACJI, ZNAJDZIECIE TU WIELE ATRAKCJI. PRZYGOTOWALIŚMY DLA WAS KILKA INFORMACJI, KTÓRE POZWOLĄ WAM DOBRZE POCZUĆ SIĘ TUTAJ.

- NA DOLE JEST SZATNIA!
- NA GÓRZE JEST SALA DLA DZIECI ORAZ WYSTAWA.
- NA PIĘTRZE ZNAJDZIESZ TARAS NA DWÓR.
- NA WYSTAWĘ KIERUJ SIĘ SCHODAMI W GÓRĘ.
- TRZEBA MIEĆ BILET, ABY ZWIEDZAĆ WYSTAWĘ.
- MOŻESZ DOTYKAĆ RÓŻNYCH RZECZY NA WYSTAWIE, ALE UWAŻAJ, ŻEBY SIĘ NIE ZNISZCZYŁY.
- NIEKTÓRE RZECZY SĄ ZABEZPIECZONE W SZKLE, BO SĄ CENNE.
- NA WYSTAWIE MOŻNA ROBIĆ ZDJĘCIA.
- MOŻNA CHODZIĆ PO MUZEUM ILE SIĘ CHCE.
- MOŻNA BIEGAĆ, DOPÓKI JEST TO BEZPIECZNE.

WSKAZÓWKI PRZYGOTOWALI: NIKOLA, OLA, ADRIAN, ALAN, NADIA, KUBA, WERONIKA, GRACJAN, LENA, NATALIA I JAKUB.

Załącznik nr 3. Plansza z informacjami na temat muzeum

SŁOWNICZEK

Muzeum

miejsce, w którym mieszkają cenne pamiątki, przedmioty o które należy szczególnie dbać, czyli eksponaty. Choć nie zawsze spotkacie tutaj kości dinozaura! Czasami będzie to talerz króla, a może walizka, która należała do jakiegoś dziecka? Wszystko zależy jakim tematem zajmuje się to miejsce, my opowiadamy o wyjazdach do innych krajów.

EMIGRACJA

WYJAZD ZA GRANICĘ NA DŁUŻSZY CZAS ALBO NA ZAWSZE. LUDZIE WYJEŻDŻAJĄ Z RÓŻNYCH POWODÓW, NP. CHCĄ PRACOWAĆ ZA GRANICĄ. WIĘCEJ NA TEN TEMAT DOWIECIE SIĘ PODCZAS WIZYTY W MUZEUM EMIGRACJI.

WYSTAWA (EKSPOZYCJA)

ZBIÓR PRZEDMIOTÓW POKAZYWANYCH ZWIEDZAJĄCYM, ZNAJDUJĄCY SIĘ W WYZNACZONYM DO TEGO MIEJSCU W MUZEUM.

EKSPONAT

CENNY PRZEDMIOT POKAZYWANY NA WYSTAWIE, MOŻE TO BYĆ NA PRZYKŁAD OBRAZ ZNANEGO ARTYSTY, STAROŻYTNA RZEŹBA, KOŚĆ DINOZAURA, ZASUSZONA ROŚLINA, RZADKO SPOTYKANA SKAŁA

GABLOTA

SWOIM WYGLĄDEM PRZYPOMINA SZKLANE PUDŁO. CZASAMI JEST DUŻA, A CZASEM MAŁA, ZALEŻY JAKIEJ WIELKOŚCI JEST RZECZ, KTÓRĄ CHCEMY W NIEJ UMIEŚCIĆ. SŁUŻY DO BEZPIECZNEGO PREZENTOWANIA NAJBARDZIEJ CENNYCH PRZEDMIOTÓW W MUZEUM.

Załącznik nr 4. Słowniczek ważnych muzealnych słówek

Pakiet PRL

dla klas VII-VIII szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych

Drodzy Nauczyciele,

Zapraszamy do zapoznania się z materiałami do wykorzystania podczas lekcji historii.

Pakiet zawiera materiały na temat ucieczek i możliwości wyjazdów w czasach PRL-u oraz realiów życia w tym okresie. Oprócz materiałów z wystawy Muzeum Emigracji w Gdyni, odnajdą tu Państwo przykłady obiektów znajdujących się w zbiorach muzeum oraz propozycje wywiadów z Archiwum Emigranta do zapoznania się z młodzieżą podczas lekcji.

Z pakietu można wybrać dowolne informacje do analizy podczas zajęć.

Spis treści

Część I Wystawa stała Muzeum Emigracji w Gdyni 16

1. Zza żelaznej kurtyny 16

Marzec '68 17

Codzienność pustych półek 18

2. Ucieczki i wyjazdy z PRL-u 20

Sylwetki 25

3. Radio Wolna Europa 30

Część II Archiwum Emigranta 31

1. Wybrane wywiady z osobami, które wyjechały w czasach PRL-u 31

2. Propozycje wykorzystania materiałów z Archiwum Emigranta podczas lekcji 33

Część III Zbiory Muzeum Emigracji w Gdyni 34

1. Część kolekcji Muzeum Emigracji w Gdyni związanej z PRL 34

Część IV Materiały dodatkowe 39

Zza żelaznej kurtyny

Czas masowych migracji wojennych i powojennych zakończył się około 1949 r. W Polsce nastąpiło całkowite zamknięcie granic, będące od tej pory istotnym elementem komunistycznego systemu nadzoru i represji. Uniemożliwienie wyjazdu dopełniało obrazu totalitarnego zniewolenia panującego w Polsce Ludowej.

Scentralizowany system paszportowy skupiony był w Ministerstwie Bezpieczeństwa Publicznego i podlegał stałemu nadzorowi partii komunistycznej. Paszport można było otrzymać wyłącznie na wniosek. Kontrolowano nie tylko jego wydanie, ale także każdorazowe przekroczenie granicy. W pierwszej połowie lat 50. z Polski wyjeżdżało rocznie zaledwie kilkanaście tysięcy osób, w większości służbowo i do innych krajów komunistycznych. W 1954 r. zgodę na wyjazd prywatny otrzymało jedynie 1681 osób, w tym 52 do państw kapitalistycznych. Ponad 95% wniosków rozpatrzono odmownie. Polityka paszportowa w zasadzie nie uwzględniała możliwości emigracji.

Cała granica Polski, łącznie z wybrzeżem Bałtyku, była stale patrolowana przez Wojska Ochrony Pogranicza. Została ponadto wyposażona w system zasieków, strażnic, wież i czujek oraz szeroki na 10 m i regularnie bronowany pas kontrolny. W latach 1949-1955 tylko 2 tys. osób zdołało uciec z tak pilnie strzeżonego kraju, najczęściej odmawiając powrotu z legalnego wyjazdu.

Agenci. Zdrajcy. Rewanżyści. Emigracja w propagandzie stalinowskiej

Stosunek władz PRL do wojennej i powojennej emigracji politycznej był jednoznacznie wrogi. Jej środowiska podlegały stałemu rozpracowaniu wywiadowczemu. W 1947 r. udało się komunistom przejąć sumę ponad 3 mln dolarów z emigracyjnego Funduszu Obrony Narodowej, a w 1955 r. pozyskać do współpracy urzędującego premiera rządu na uchodźstwie Hugona Hankego. Reżimowe media doszukiwały się w działaniach emigracji inspiracji ze strony zachodnich wywiadów. Na ataki oficjalnej propagandy szczególnie narażone były Radio Wolna Europa oraz inne rozgłośnie radiowe, które nadawały sygnał z zagranicy.

Marzec ’68: w obronie wolności słowa

W styczniu 1968 r. władze zdjęły z afisza Teatru Narodowego inscenizację Dziadów Adama Mickiewicza w reżyserii Kazimierza Dejmka, dopatrując się w spektaklu treści antyrosyjskich. Wywołało to żywiołowe protesty studentów i środowisk twórczych. 30 stycznia ostatnie przedstawienie zakończyło się demonstracyjnym przejściem publiczności pod pomnik Adama Mickiewicza. Zbierano podpisy pod petycją o przywrócenie spektaklu. Podczas nadzwyczajnego zebrania warszawskiego oddziału Związku Literatów Polskich Stefan Kisielewski mówił o „dyktaturze ciemniaków”, panującej w PRL.

Kiedy przywódców studenckiej opozycji na UW – Adama Michnika i Henryka Szlajfera – usunięto ze studiów, 8 marca na dziedzińcu Uniwersytetu Warszawskiego studenci zorganizowali w ich obronie pokojowy wiec. Został on brutalnie rozpędzony przez oddziały milicji oraz „aktywu robotniczego”. Mimo to protesty nie ustawały. We wszystkich większych miastach domagano się uwolnienia kultury spod nadzoru cenzury, wolności słowa oraz zaprzestania represji.

- Więcej informacji oraz dokumentów związanych z wydarzeniami marcowymi znajdą Państwo na stronie **Marzec 1968**
- Działania realizowane w Muzeum Emigracji w Gdyni w ramach wystawy „Rozproszenie. Emigracja Marca ‘68” znajdą Państwo na **stronie muzeum**

Z biletem w jedną stronę

W czerwcu 1967 r. zwycięstwo Izraela nad państwami arabskimi w wojnie sześciodniowej wywołało gwałtowną reakcję bloku komunistycznego i zerwanie stosunków dyplomatycznych. W jednym z przemówień Władysław Gomułka atakował obywateli polskich pochodzenia żydowskiego, mówiąc o „syjonistycznej V kolumnie”. W tej sytuacji niektórzy działacze partyjni starali się wykorzystać hasła nacjonalistyczne i antysemickie, aby wzmocnić swoją pozycję w PZPR.

Odpowiedzialnością za marcowy bunt studentów obciążono „syjonistów”, czyli Polaków żydowskiego pochodzenia. W aparacie partyjnym, administracji, mediach oraz na uczelniach wyższych przeprowadzono czystkę. Ludzi zwalniano z pracy, zastraszano i zmuszano do emigracji. W konsekwencji w latach 1968-1969 Polskę opuściło niemal 20 tys. osób.

To nie jest kraj dla inteligencji

Kampania propagandowa po wydarzeniach marca 1968 r. miała jednocześnie charakter antysemicki i antyinteligencki. W parze szły hasła: „Precz z syjonizmem – agenturą imperializmu!" oraz „Literaci do pióra, studenci do nauki!". 19 marca 1968 r. w przemówieniu do aktywu partyjnego Warszawy Władysław Gomułka piętnował „wichrzycieli", wymieniając m.in. Pawła Jasienicę, Stefana Kisielewskiego, Leszka Kołakowskiego, Jacka Kuronia i Adama Michnika. Ze stanowisk usuwano wielu pracowników radia i telewizji oraz wydawnictw państwowych, a także dziennikarzy, profesorów i docentów.

Z Polski wyjechało niemal 500 uczonych, ponad 300 lekarzy, ok. 200 pracowników prasy i wydawnictw, 91 artystów oraz 26 filmowców. Większość zamieszkała w Europie i Stanach Zjednoczonych. Poza krajem znaleźli się m.in. Leszek Kołakowski, Bronisław Baczko, Zygmunt Bauman, Włodzimierz Brus, Aleksander Ford, Krzysztof Pomian, Józef Dajczgewand, Jan Tomasz Gross, Irena Grudzińska-Gross, Irena Lasota oraz Aleksander i Eugeniusz Smolarowie.

Codzienność pustych pułek

Upaństwowienie produkcji oraz centralne planowanie miały gwarantować rozwój i dobrobyt. W praktyce brakowało właściwie wszystkiego. Puste półki w sklepach, wielogodzinne kolejki, kupowanie na zapas tego, co akurat „rzucono" do sprzedaży oraz czarny rynek należały od połowy lat 70. do codzienności życia w PRL.

Problem niedoboru bezskutecznie starano się rozwiązać poprzez reglamentację towarów. Od 1976 r. obowiązywały kartki na cukier, a w latach 80. także na mięso, masło, kaszę i ryż, czekoladę i alkohol, na buty, benzynę, papierosy oraz wiele innych produktów. Do zakupu dóbr uznawanych wówczas za luksusowe uprawniały talony – np. na samochód lub pralkę automatyczną.

Od 1972 r. produkty dobrej jakości, głównie sprowadzane z Zachodu, można było kupić za tzw. waluty wymienialne w sieci sklepów Pewex. Przedsiębiorstwo Eksportu Wewnętrznego – tak w całości brzmiała jego kuriozalna nazwa – było sposobem na ściągnięcie dewiz od obywateli.

Sklep w naszej wsi w chleb zaopatrują co drugi dzień, a kiełbasę też często przywożą po dwa albo trzy kilo i to po prostu nie do jedzenia. Nie ma żadnych przypraw. Parę dni temu byłem w Mielcu i kupiłem 20 dkg kiełbasy, to ją wyrzuciłem, bo nie można było zjeść. Napoje chłodzące raz w tygodniu przywożą w sobotę – piwo i oranżadę. Wczoraj przywieźli 200 sztuk piwa i 100 sztuk oranżady. Jest około 100 domów, to piwa się dostało po jednej butelce, a oranżady zabrakło. **Franciszek K. z Goleszowa, 1972 r.**

"Maluch"

Pierwszy polski egzemplarz Fiata 126p zszedł z linii montażowej Fabryki Samochodów Małolitrażowych w Bielsku-Białej w czerwcu 1973 r. Popularny „maluch" produkowany na włoskiej licencji stał się symbolem modernizacji epoki Edwarda Gierka. Spośród 4,7 mln wyprodukowanych na świecie egzemplarzy aż 3,3 mln zmontowano w Polsce (w Bielsku-Białej i w Tychach), a 2,4 mln sztuk trafiło na rodzimy rynek. W 1973 r. Fiat 126p kosztował w Polsce 69 tys. zł, czyli ok. 20 średnich pensji.

Aby go kupić, potrzebny był jednak specjalny przydział – talon – co sprawiało, że na giełdach samochodowych realna cena sięgała nawet 110 tys. zł. „Maluch" był zatem obiektem marzeń wielu Polaków.

W rodzinnych wspomnieniach nie brak opowieści o dalekich podróżach odbywanych Fiatem 126p, który wprawdzie miewał awarie, ale często można je było samodzielnie naprawić przy pomocy podstawowych narzędzi. Polacy jeździli „maluchami" także za granicę, skąd przemycali do kraju zarobione dolary, nielegalne wydawnictwa, a nawet sprzęt poligraficzny.

Wielki przemyt małym fiatem

Niedobór podstawowych produktów na rynku i ich katastrofalna jakość sprawiały, że Polakom dramatycznie brakowało nie tylko towarów luksusowych, ale nawet artykułów pierwszej potrzeby. Cenzura uniemożliwiała zaś dostęp do ukazujących się za granicą książek i prasy. Sposobem na zdobycie tych wszystkich dóbr był przemyt. Nawet wyjazd do państwa sąsiedniego mógł przynieść znaczne korzyści z handlu bądź wymiany, bo gospodarki socjalistyczne różniły się od siebie.

W Polsce Ludowej „przemytem" trudnili się wszyscy: urzędnicy podczas delegacji, turyści na wakacjach, sportowcy przy okazji zawodów i artyści odbywający tournée. „Szlak barani" prowadził do Bułgarii, „kosmetyczno-odzieżowy" – do Rumunii, „kryształowo-dewizowy" – do Jugosławii, a „lniany" – na Węgry.

Obok drobnych transakcji na własny użytek zdarzały się przedsięwzięcia na skalę hurtową. Nielegalny handel zagraniczny był podstawową płaszczyzną kontaktów między społeczeństwami bloku wschodniego.

Trudno dziś uwierzyć, że popularny „maluch", w którym często nie starczało miejsca nawet na bagaż, przewoził dodatkowo kontrabandę, zakamuflowaną w zmyślnych skrytkach.

Ucieczki i wyjazdy z PRL-u

Jak wyrwać się z PRL?

Zamknięcie granic spowodowało, że wielu Polaków nie mogło opuścić kraju. Kiedy nie sposób było uzyskać zgody na legalną emigrację, jedyną możliwością była ucieczka. Najwięcej osób odmawiało powrotu z czasowego wyjazdu zagranicznego. Kto w ogóle nie miał szans na paszport, próbował nielegalnie przekroczyć granicę. Każdego złapanego zbiega czekała surowa kara, a żołnierzom za dezercję groziła śmierć.

Do końca lat 50. prawie 20 tys. osób zdołało wyrwać się z kraju, uciekając lub odmawiając powrotu z legalnego wyjazdu. W latach 1960-1980 było ich już ponad 100 tys. Po zniesieniu stanu wojennego polityka migracyjna stała się fikcją. Spośród ok. 1,2 mln osób, które w latach 80. opuściły PRL, zdecydowana większość nie miała zgody na legalną emigrację.

Okazji do ucieczek dostarczały zorganizowane wyjazdy turystyczne. Więcej było wycieczek do krajów socjalistycznych niż do wolnego świata. Te ostatnie przyciągały jednak tłumy zainteresowanych.

Wczasy za granicą

Tuż przed II wojną światową wakacje poza krajem spędzało rocznie prawie 100 tys. Polaków. W 1950 r. za granicę wyjechało zaledwie 181 turystów. Polskie Biuro Podróży „Orbis" wznowiło działalność już w 1944 r., ale zagraniczny ruch turystyczny całkowicie zamarł.

Na fali „odwilży" 1956 r. granice nieco się otworzyły. W 1963 r. „Orbis" oferował 667 wycieczek do krajów socjalistycznych i tylko 103 do wolnego świata. Na te ostatnie chętnych było najwięcej. Komisje kwalifikacyjne miały premiować zasłużonych komunistów, ale w 1964 r. przeszło 1/3 uczestników korzystała z protekcji pracowników biura.

W latach 70. turystyka zagraniczna wzrosła 12-krotnie. Ponad 90% osób wyjeżdżało do krajów socjalistycznych, zwłaszcza do NRD, Związku Sowieckiego, Jugosławii i Bułgarii, gdzie wystarczał wpis w dowodzie osobistym. Liberalizacja polityki paszportowej i dewizowej ułatwiła wyjazd na Zachód. Do „bratnich krajów" turyści podróżowali w grupach, a do państw kapitalistycznych – raczej indywidualnie.

Paszport: dobro luksusowe

System paszportowy w PRL miał charakter represyjny. W latach 60. za granicę można było wyjechać tylko w zorganizowanej grupie lub na zaproszenie. W pierwszym przypadku poświadczony w komendzie Milicji Obywatelskiej wniosek należało złożyć w biurze podróży, skąd wysyłany był do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych. Decyzja zapadała w ciągu 6 tygodni, a zbiorowy paszport wystawiano na nazwisko kierownika grupy.

Kto chciał wyjechać indywidualnie, musiał dostarczyć informację z zakładu pracy o przyznaniu urlopu i zaproszenie wraz z zaświadczeniem, że zapraszający pokryje koszty podróży i utrzymania. Taka procedura umożliwiała aparatowi bezpieczeństwa zbieranie informacji o interesantach. Paszport umożliwiał jednokrotne przekroczenie granicy, a po powrocie należało go zwrócić.

Na przykład w 1966 r. odrzucono 68% wniosków o wyjazd do Niemiec Zachodnich. Wyjechało 7 tys. osób, z czego tylko 19 w celach turystycznych. Kto odnosił się krytycznie do Polski Ludowej lub był podejrzewany o zamiar ucieczki z kraju, w ogóle nie mógł liczyć na paszport.

Wyjazdy – ucieczki

Jednym z łatwiejszych sposobów emigracji były zorganizowane wyjazdy turystyczne. W latach 60. kilkaset osób rocznie odłączało się od grup wycieczkowych. Uciekano nie tylko z wyjazdów na Zachód, ale także z wycieczek do Jugosławii, skąd łatwo można było przedostać się do Austrii lub Włoch.

Uciekali głównie ludzie młodzi. Czasem wiązało się to z prawdziwym niebezpieczeństwem. Nawet jeśli rejs „szlakiem fiordów norweskich" omijał porty,

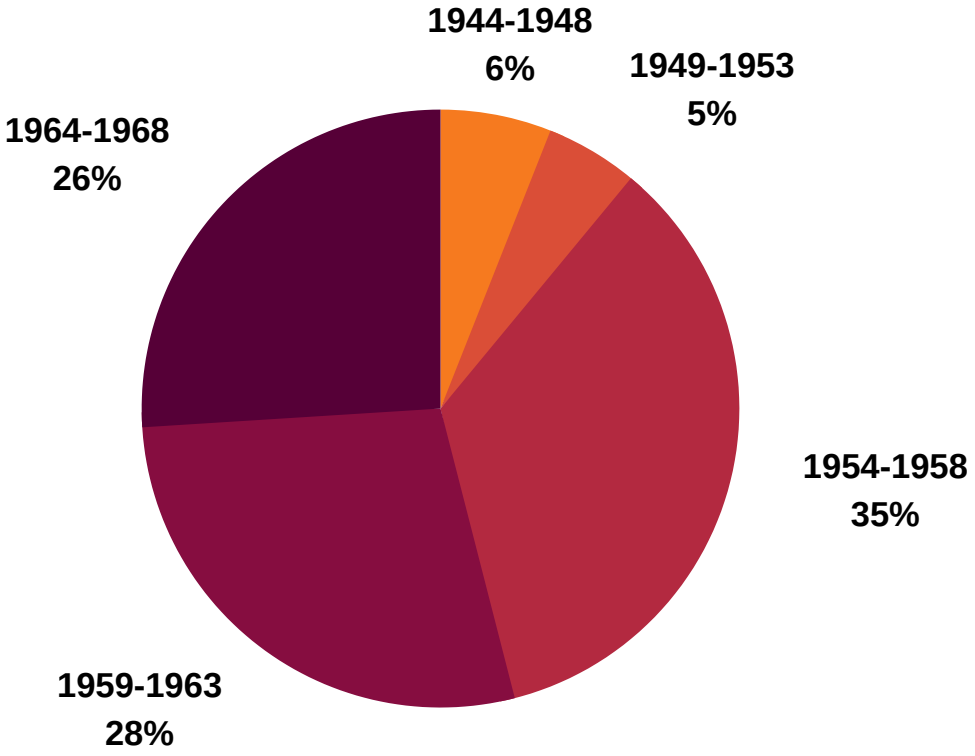
zdarzali się pasażerowie, którzy w pobliżu brzegu skakali do morza.

Znacznie więcej Polaków – kilka tysięcy rocznie – nie wracało z czasowego wyjazdu prywatnego. Część z nich legalizowała pobyt za granicą, występując o przedłużenie paszportu lub paszport konsularny.

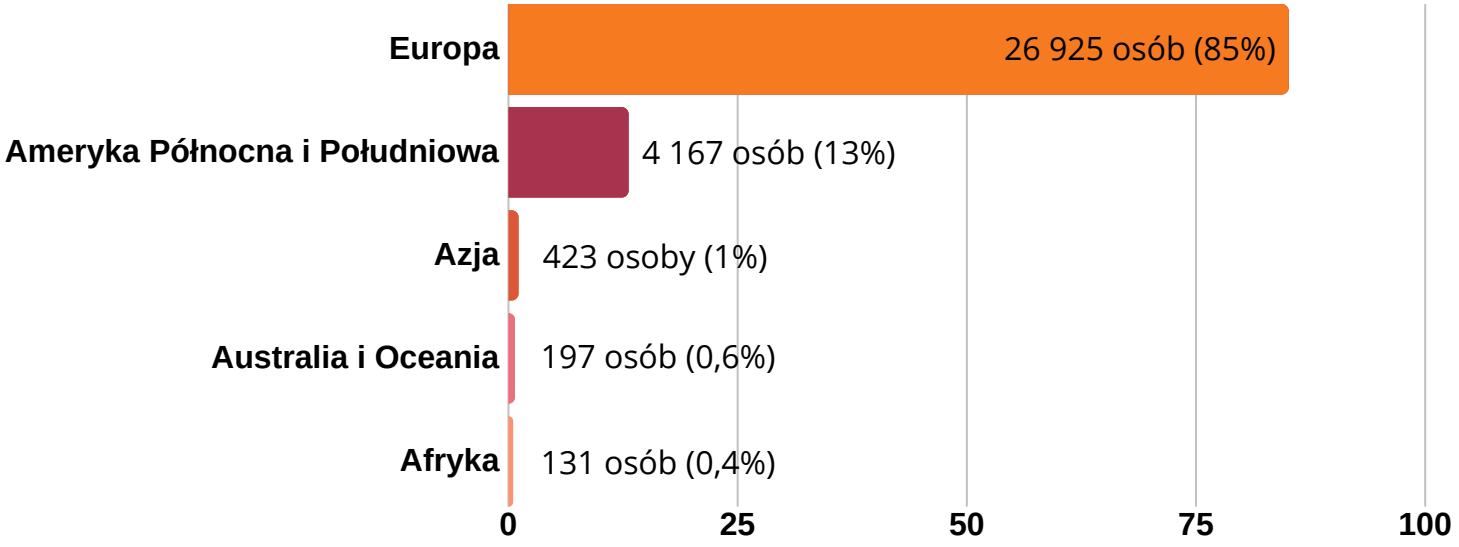
Uciekinierzy z PRL

Według danych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych w latach 1944-1968 ponad 32 tys. osób zbiegło za granicę lub odmówiło powrotu z legalnego wyjazdu.

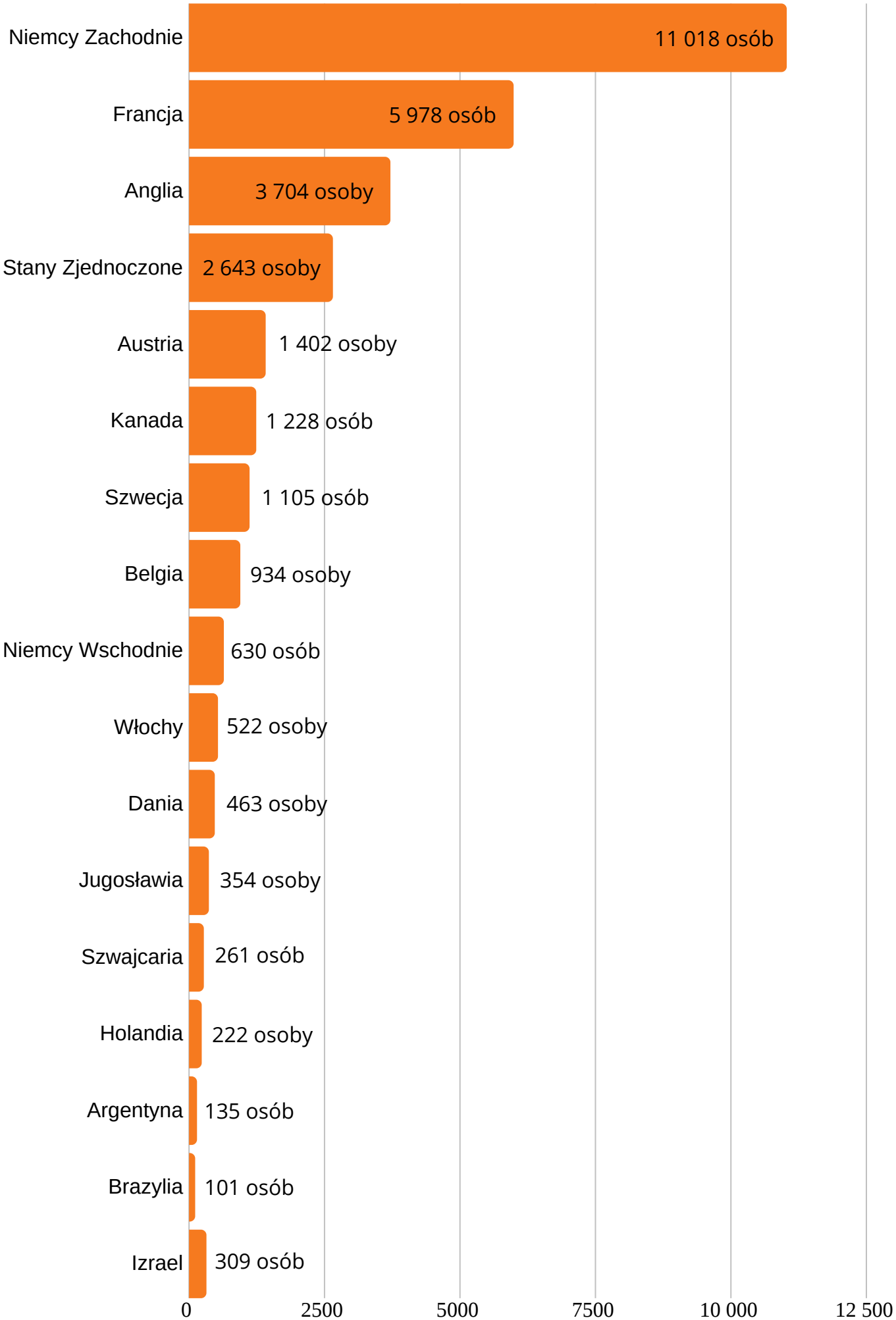
Wyjazdy w poszczególnych okresach

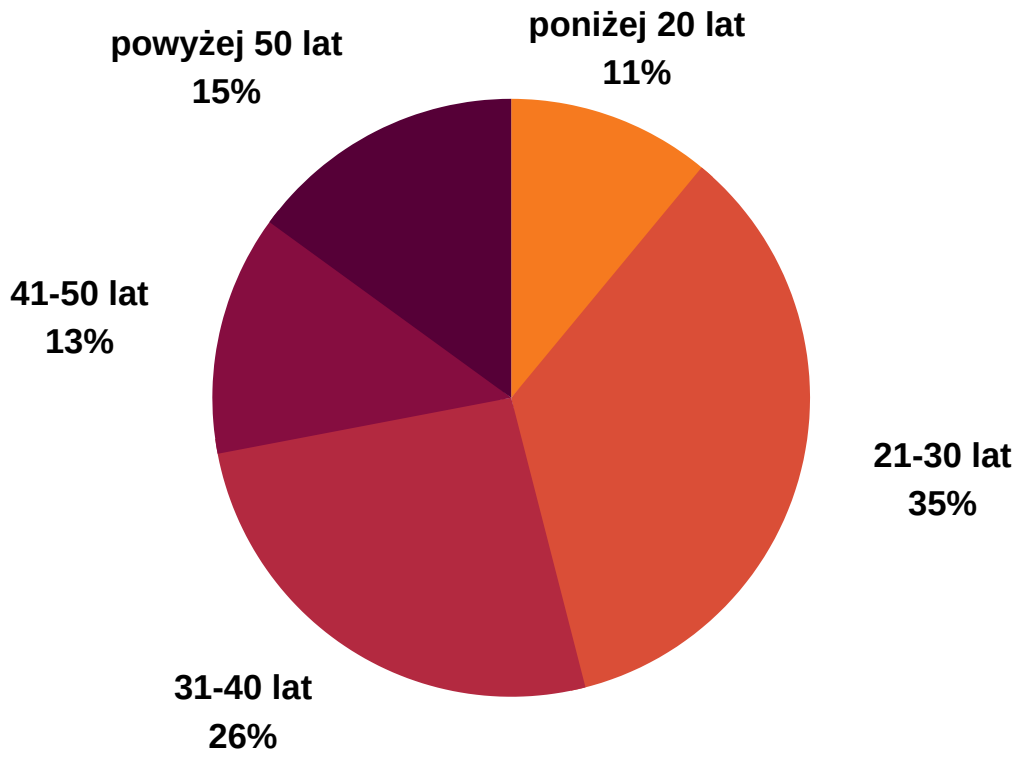
Kierunki ucieczek

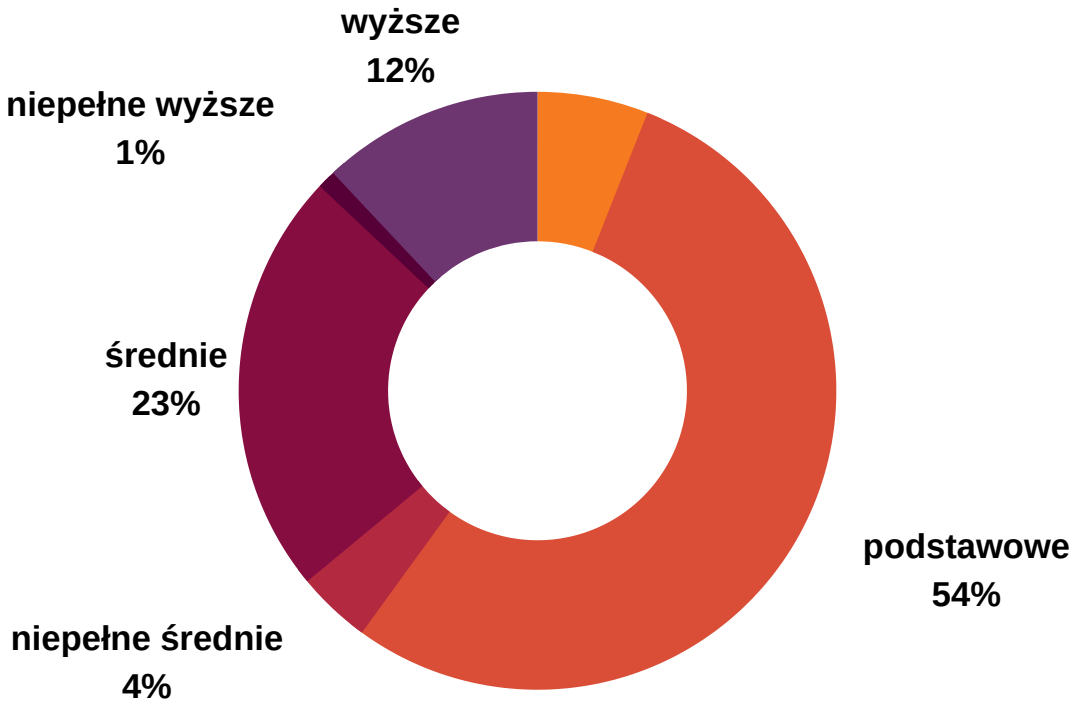
Główne państwa docelowe

Emigranci z Polski według wieku

Emigranci z Polski według poziomu wykształcenia

W tym czasie ok. 2% obywateli PRL miało wykształcenie wyższe, a 13% średnie.

Stanisław Mikołajczyk

Dziewięciokrotnie kontrolowano ciężarówkę ambasady brytyjskiej, która w październikową noc 1947 r. jechała z Warszawy do Gdyni. Nikt nie zauważył, że między pakunkami ukrywa się Stanisław Mikołajczyk, były szef Rządu na Uchodźstwie, wicepremier i przywódca Polskiego Stronnictwa Ludowego. O świcie na pokładzie angielskiego frachtowca polityk na zawsze opuścił kraj.

Wiedział, że planowano pozbawić go immunitetu poselskiego i aresztować. Sfałszowane referendum i wybory do Sejmu oraz nasilające się represje wobec członków PSL dowodziły, że komuniści nie zgodzą się na działalność legalnej opozycji.

Henryk Barańczak

Wbrew przekonaniu Dowództwa Marynarki Wojennej radiostacja na okręcie hydrograficznym „Żuraw" była sprawna. 1 sierpnia 1951 r., podczas rejsu z Kołobrzegu do Gdyni, została jednak wyłączona. Kilku marynarzy z Henrykiem Barańczakiem na czele podniosło na pokładzie bunt, grożąc użyciem broni. Dowódców uwięziono a okręt obrał kurs na północ i dobił do portu w Ystad.

Dwunastu członków załogi otrzymało azyl polityczny w Szwecji. W kraju uciekinierów zaocznie skazano na śmierć i prześladowano ich rodziny.

Jan Kępa

Nie chcę być tajnym psem w interesie Moskwy – pisał do rodziców starszy sierżant Jan Kępa. Jako podoficer zwiadu Wojsk Ochrony Pogranicza w Pokrzywnej zajmował się werbunkiem agentów. Rozmowy z ludźmi i zagraniczne audycje radiowe dały mu jednak do myślenia.

13 marca 1951 r. wraz z siedmioma kolegami podjął próbę przedarcia się lasami do Austrii. Uciekinierzy, ścigani przez kilkuset polskich i czechosłowackich żołnierzy, zostali jednak schwytani.

Sąd wojskowy wydał cztery wyroki śmierci, a pozostałych dezerterów skazał na długoletnie więzienie. Jan Kępa został rozstrzelany 28 sierpnia 1951 r.

Franciszek Jarecki

Polskie lotnictwo dysponowało zaledwie kilkunastoma egzemplarzami sowieckiego myśliwca typu MiG-15 Bis. Porucznik Franciszek Jarecki uprowadził jeden z nich już podczas pierwszego lotu ćwiczeniowego. 5 marca 1953 r. pozbył się rezerwowych zbiorników paliwa i skierował maszynę w stronę wyspy Bornholm. Mimo rozkazu zestrzelenia uciekającego samolotu, udało mu się wylądować.

Jarecki otrzymał azyl polityczny w Anglii a jego wyczyn odbił się szerokim echem w wolnym świecie. Wiceprezydent USA Richard Nixon spotkał się z nim osobiście, a gen. Władysław Anders uhonorował go Srebrnym Krzyżem Zasługi.

Jan Ćwikliński

Miał zostać aresztowany pod zarzutem szpiegostwa tuż po powrocie do Gdyni. Jan Ćwikliński, kapitan „Batorego", dowiedział się o tym od jednego z członków załogi. 19 czerwca 1953 r. w Newcastle opuścił pokład i udał się koleją do Londynu, gdzie poprosił o azyl polityczny. Od dłuższego czasu czuł, że jest inwigilowany. Represje dotykały innych przedwojennych oficerów.

Żona kapitana straciła pracę i dom. Wraz z dwojgiem dzieci musiała zamieszkać w Bieszczadach. Janusz Ćwikliński, syn Jana, spotkał się z ojcem dopiero w 1974 r., kiedy otrzymał paszport. Kapitan „Batorego" zmarł dwa lata później.

Zygmunt Gościniak

To miała być symulacja walki powietrznej – ćwiczenie ataków i uników. 25 września 1956 r. z lotniska w Zegrzu Pomorskim wystartowały dwa myśliwce typu MIG-15 Bis. Nagle podporucznik Zygmunt Gościniak zniknął z oczu swemu „przeciwnikowi" – radzieckiemu dowódcy eskadry. Zszedł na wysokość 100 m i skierował samolot na wyspę Bornholm. Mimo awarii busoli i podwozia, udało mu się wylądować.

O wyczynie polskiego pilota pisała prasa na całym świecie, a gen. Władysław Anders nadał mu Srebrny Krzyż Zasługi. Gościniak otrzymał amerykańskie obywatelstwo i zamieszkał w USA.

Skok na głęboką wodę

Pięciodniowy rejs wycieczkowy po Bałtyku zapowiadał się wspaniale. Latem 1957 r. statek „Mazowsze" wyruszył z Trójmiasta i obrał kurs na Bornholm. W odległości 300 m od wyspy miał się odbyć bal kapitański. Wszyscy zajęci byli przygotowaniami, kiedy dwóch studentów wskoczyło do wody, aby wpław dotrzeć do brzegu. Chwilę później w ich ślady poszedł jeszcze jeden pasażer – inżynier zatrudniony w Stoczni Gdańskiej. Wszyscy otrzymali w Danii azyl polityczny.

W 1961 r. trzech kolejnych mężczyzn próbowało uciec z pokładu „Mazowsza". Dwaj utonęli i zostali pochowani na Bornholmie.

Lech Cyrek

Kiedy młodzi marynarze sięgnęli po pokładową rakietnicę, szyper wiedział już, że są zdeterminowani. W styczniu 1958 r. wypłynął na rutynowy połów z kadetami Szkoły Rybołówstwa Morskiego w Darłowie. Był wśród nich Lech Cyrek, który wraz z kolegami zmusił szypra do obrania kursu na Bornholm. U wybrzeży wyspy uciekinierzy opuścili pokład i na najbliższym posterunku policji poprosili o azyl polityczny.

W kraju ich rodziny drobiazgowo przesłuchiwano i długo odmawiano im paszportów. Dopiero w latach 70. Stanisław Cyrek, ojciec Lecha, otrzymał zgodę na odwiedziny u syna w Stanach Zjednoczonych.

Andrzej Krajewski

W 1955 r. porucznik Andrzej Krajewski po trzech latach warunkowo opuścił więzienie. Kontrwywiad wojskowy aresztował go za rzekomy udział w przygotowaniach do ucieczki samolotem z kraju. Absolwent szkoły „Orląt" w Dęblinie, były żołnierz Armii Krajowej i uczestnik Powstania Warszawskiego nie mógł już wrócić do wojska. Znalazł w końcu pracę w aeroklubie w Grudziądzu.

12 października 1959 r. Krajewski dokonał tego, o co wcześniej niesłusznie go podejrzewano. Uprowadził samolot CSS-13, zwany powszechnie kukuruźnikiem, i wylądował na wyspie Bornholm. Na pokład zabrał żonę i trzyletnią córeczkę.

Józef Bożek

Patrolowce Wojsk Ochrony Pogranicza nie zwróciły uwagi na kuter rybacki, płynący w kierunku wyspy Bornholm. Po wyjściu z portu w Mrzeżynie Józef Bożek i Janusz Jurkiewicz pomalowali go białą farbą, a na kadłubie umieścili duńskie znaki rozpoznawcze. Trzeciego członka załogi zamknęli w kubryku.

19 października 1961 r. na pokładzie znajdowali się także żona i dziecko Jurkiewicza.

„Komuny dosyć miałem" – pisał później Bożek w liście do narzeczonej. Służba Bezpieczeństwa przechwyciła korespondencję i aby zapobiec kolejnym ucieczkom, rozpoczęła inwigilację rybaków ze Stegny i Mrzeżyna.

Tomasz Mądry i Wiesław Magiera

Żaden z nich nie był pilotem. 7 sierpnia 1962 r. Tomasz Mądry i Wiesław Magiera, uczniowie technikum w Piotrkowie Trybunalskim, uprowadzili samolot miejscowego aeroklubu i próbowali dostać się na Bornholm. Maszynę pilotował Mądry, który miał za sobą kursy szybowcowy i spadochronowy. Myśląc, że znaleźli się nad Niemcami Zachodnimi, wylądowali w zagajniku niedaleko Kościerzyny na Pomorzu Gdańskim.
Do domu wrócili autostopem.

Uciekinierów wydał wtajemniczony w ich plany kolega. Tomasza Mądrego sąd skazał na dwa lata pozbawienia wolności. Jego wspólnik otrzymał wyrok więzienia w zawieszeniu

Eugeniusz Pieniążek i „Kukułka"

W Suboticy nikt nie wierzył, że samolocik przybył z Polski. 13 września 1971 r. Eugeniusz Pieniążek maszyną własnej konstrukcji przeleciał z Bielska-Białej do Jugosławii. Na lotnisku został aresztowany, ale po pół roku przerzucono go do Austrii. W kraju prasa donosiła, że znany pilot zaginął w tajemniczych okolicznościach.

W PRL „Kukułka" była pierwszym amatorskim samolotem, który został oficjalnie dopuszczony do ruchu turystycznego. Pieniążek przez kilka lat składał ją we własnym mieszkaniu. Na ucieczkę zdecydował się, kiedy zwolniono go z pracy w Centrum Wyszkolenia Lotniczego w Lesznie.

Władysław Kozakiewicz

Polski lekkoatleta. Zdobył mistrzostwo olimpijskie na igrzyskach w Moskwie w 1980 r. w skoku o tyczce. Jego słynny gest uznano za wyraz sprzeciwu wobec sowieckiej dominacji. W 1985 r. wyjechał na stałe do Niemiec, gdzie kontynuował karierę sportową.

Jan Ćwikliński

Tajemnicą CIA pozostaje, w jaki sposób opuścił kraj – w furgonetce konsulatu a może rejsowym samolotem pod fałszywym nazwiskiem. Pułkownik Ryszard Kukliński, zastępca szefa Zarządu Operacyjnego Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, współpracował z wywiadem amerykańskim od 1971 r. Przekazywał strategiczne plany Układu Warszawskiego, dotyczące ofensywy na Zachód i wprowadzenia w Polsce stanu wojennego. Ewakuowano go 8 listopada 1981 r., kiedy groziła mu dekonspiracja.

W PRL został zaocznie skazany na śmierć. Jego dwaj synowie zginęli w Stanach Zjednoczonych w tajemniczych okolicznościach.

Czesław Kudłek

Funkcjonariusze Służby Bezpieczeństwa forsujący drzwi do kabiny a za oknem sowieckie i enerdowskie migi. Uprowadzenie samolotu pasażerskiego, lecącego z Warszawy do Wrocławia, nie przyszło łatwo. Kapitan Czesław Kudłek informował kontrolę lotów, że działa pod presją porywaczy. Symulował próbę lądowania w Belinie Wschodnim, ale lot zakończył po drugiej stronie muru na lotnisku Tempelhof.

Kudłek planował wyemigrować jeszcze przed stanem wojennym. Kiedy w Polskich Liniach Lotniczych LOT wprowadzono zarząd wojskowy, obawiał się utraty pracy. 12 lutego 1982 r. zabrał na pokład żonę i dwoje dzieci.

Bracia Zieliński

Pod podwoziem TIR-a spędzili 26 godzin. W październiku 1985 r. bracia Zielińscy, 15-letni Adam i 13-letni Krzysztof, ukryli się pod naczepą ciężarówki i przepłynęli promem ze Świnoujścia do Ystad. W Żyrakowie koło Dębicy zostawili rodzicom list pożegnalny i uciekli z domu. Podróżowali samotnie przez całą Polskę, korzystając z autobusów i pociągów.

Władze PRL żądały powrotu chłopców do kraju, ale ich rodzice uznali, że synowie powinni sami decydować o swym losie. Kiedy państwa Zielińskich pozbawiono w Polsce praw rodzicielskich, rząd szwedzki zgodził się, aby chłopcy zostali w Skandynawii.

Andrzej Rudy

Polski piłkarz, grający na pozycji pomocnika. W 1988 r. wyjechał z reprezentacją Polski do Włoch. Uciekł z hotelu pod Mediolanem, a następnie przedostał się do RFN, gdzie kontynuował karierę sportowca.

Radio Wolna Europa

Będziemy mówili wam prawdę o wypadkach rozgrywających się w świecie, którą sowiecki reżim chce przed wami ukryć, by zabić w was resztki nadziei – mówił 3 maja 1952 r. w audycji inauguracyjnej Jan Nowak-Jeziorański, dyrektor Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa.

Z inicjatywy rządu USA powstało pięć stacji, których sygnał docierał do państw Europy Środkowo-Wschodniej, zdominowanych przez Związek Sowiecki. RWE nadawało z Monachium, przełamując monopol komunistycznej cenzury, dostarczało rzetelnych informacji o wydarzeniach w Polsce i na świecie, demaskowało manipulacje propagandy. Na antenie prezentowano różne poglądy, ale panowała zgoda co do spraw podstawowych: niepodległości Polski i zasad demokracji.

Prawdziwą sensację wywołały audycje z 1954 r., w których wystąpił Józef Światło. Ten wysoki funkcjonariusz Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego uciekł na Zachód i odsłonił kulisy działania partii komunistycznej oraz aparatu bezpieczeństwa.

Rozgłośnia Polska broniła ofiar reżimu, wspierała opozycję demokratyczną i „Solidarność". Dzięki niej treść wydawnictw podziemnych i emigracyjnych docierała do szerokiej publiczności w kraju. Komuniści starali się zagłuszać sygnał Radia Wolna Europa aż do 1988 r.

Rozgłośnia Polska zakończyła nadawanie w 1994 r. Jej pracami kierowali: Jan Nowak-Jeziorański, Zygmunt Michałowski, Zdzisław Najder, Marek Łatyński i Piotr Mroczyk.

Wybrane wywiady z osobami, które wyjechały w czasach PRL-u

Zachęcamy do samodzielnego przeszukiwania strony **Archiwum Emigranta**, znajdziecie tam Państwo wywiady z osobami z doświadczeniem migracji.

Wybrane przez nas postaci, których historie emigracji przedstawiają różne powody wyjazdów w czasach PRL-u i punkty widzenia.

Perspektywa dzieci i młodzieży

Marta Guzik

opowiada o emigracji swojej rodziny z perspektywy dziecka. Jako siedmiolatka wyjechała z rodzicami na „wakacje" do Jugosławii, trzy lata żyli na obozie kempingowym dla uchodźców we Włoszech.

#włochy #kanada #ucieczka #dziecko #obózdlauchodźców

Magdalena Parys

emigrowała z rodzicami w 1984 roku do Berlina jako nastolatka. Opowiada między innymi o tym, jak zapamiętała zburzenie Muru Berlińskiego.

#berlin #zachód #murberliński #integracja #tożsamość

Kwestie polityczne

Magdalena Kapuścińska

pracowała z mężem na uniwersytecie (oboje są chemikami). Jej mąż spędził 2 lata w więzieniu za działalność opozycyjną; po jego wyjściu z więzienia Kapuścińscy wyemigrowali do Nowego Jorku, gdzie znaleźli pracę w swoim zawodzie.

#stanyzjednoczone #sprzeciw #utratapracy

Elżbieta Potrykus

była współtwórczynią struktur NSZZ „Solidarność" na szczeblu zakładowym i regionalnym oraz członkinią Krajowej Komisji Porozumiewawczej „Solidarność". W 1987 r. otrzymała paszport w jedną stronę, na emigracji w USA spędziła 20 lat.

#usa #paszportwjednąstronę #azylpolityczny #solidarność #ucieczka

Mirosława Guzik

wyjechała z mężem i dwiema córkami na „wakacje" do Jugosławii, trzy lata żyli w obozie kempingowym dla uchodźców we Włoszech. Jej mąż zakładał Solidarność w Zakładach Metalowych, za tę działalność został internowany. To wydarzenie spowodowało, że rodzina zdecydowała się na wyjazd z Polski.

#włochy #kanada #ucieczka #obózdlauchodźców

W poszukiwaniu lepszego życia

Małgorzata Dobrowolska

aktorka, wyemigrowała do Australii pod pretekstem „wyjazdu na urlop" - wyszła z domu z jedną walizką. Przeszła przez obóz w Austrii, potem trafiła do Australii, gdzie znalazła pracę w zawodzie. Opowiada miedzy innymi jak w stanie wojennym trzeba było szyfrować pewne wiadomości w listach do/z Polski.

#australia #paszport #ucieczka #stanwojenny

Ryszard Biliński

był marynarzem, a ogłoszenie stanu wojennego złapało go, gdy był w rejsie w Danii. Półtora roku czekał na azyl polityczny; prowadził z kolegami strajk głodowy, by pozwolić ich rodzinom dołączyć do nich w Danii.

#dania #stanwojenny #azyl #strajk #paszport

relacja audio

relacja wideo

relacja fotograficzna

relacja pisana

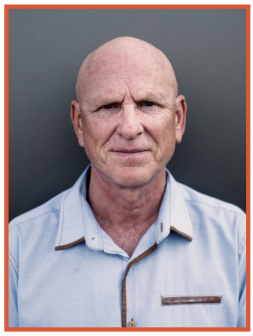

Waldemar Malinowski

bardzo dokładnie opisuje etapy ucieczki z kraju w kajucie pod plandeką; dostał się do Niemczech, gdzie spędził trzy miesiące w obozie dla uchodźców.

#niemcy #radiowolnaeuropa #realiażycia #ucieczka #azyl

Konstanty Bilewicz

próbował wyemigrować wielokrotnie: po wielu perypetiach trafił do Australii, w której w końcu poczuł się bezpiecznie.

#szwecja #gdynia #ucieczka #tssbatory #hipisi #reemigracja

Propozycje wykorzystania wywiadów z Archiwum Emigranta podczas lekcji

1. Zapoznajcie się wspólnie z **wybraną historią**. Na tablicy narysujcie długą oś. W podziale na grupy zapiszcie na tablicy **chronologiczny przebieg wydarzeń** skupiając się na sytuacji bohatera/bohaterki wywiadu przed emigracją, decyzją o wyjeździe, uczuciach związanych z emigracją, sytuacją w nowym kraju. Wspólnie omówcie przyczyny wyjazdu.
2. Na podstawie wywiadu z panią **Elżbietą Potrykus** omówcie **formy represji** stosowane na obywatelach/obywatelkach sprzeciwiających się władzy.
3. Zadanie do wykonania w grupach: przedstaw **losy wybranego emigranta** w formie **mapy myśli**.
4. Urządźcie w klasie **dyskusję** na temat tego, **w jakim celu gromadzi się wywiady z emigrantami**. Zastanówcie się wraz z młodzieżą w jaki inny sposób można dbać o zachowanie pamięci o historii i doświadczeniach ludzkich.
5. Być może któryś z uczniów ma w rodzinie lub wśród bliskich osób kogoś, kto wyemigrował w czasach PRL-u. **Czasem najciekawsze historie są bardzo blisko nas** – warto z tego korzystać.

ZBIORY MUZEUM EMIGRACJI W GDYNI

Część kolekcji Muzeum Emigracji w Gdyni związanej z okresem PRL

Poniżej prezentujemy część kolekcji Muzeum Emigracji w Gdyni związanej z ucieczkami i wyjazdami w czasach PRL-u.

Zachęcamy do samodzielnego przeszukiwania bazy na stronie internetowej **Zbiorów Muzeum Emigracji w Gdyni**.

Dokumenty związane z kapitanem Janem Ćwiklińskim i jego emigracją do USA

Launch Attack on Chambers' Sanity

Red Forgot an Answer, Now Forgets Them All

Reds Release Stabbed Yank

Boy Burned 70% Loses to Death

Kin of MacArthur Wins Appointment

DAILY NEWS

'BYE 'BYE, BATORY

ANOTHER MINDSZENTY CASE?

The Inquiring Fotographer

VOICE OF THE PEOPLE

„Daily News" z 7 czerwca 1949 – wycinek prasowy z rysunkiem satyrycznym. Krótki artykuł w języku angielskim o ucieczce kapitana Jana Ćwiklińskiego i jego zejściu na ląd w Nowym Jorku.

DEP 1188

ŻYCIORYS.

Urodziłem się dnia 6. lutego 1901 roku w Horodence, byłej Galicji wschodniej z ojca Seweryna i matki Marji z Martynowiczów. Ojciec mój, nieżyjący obecnie, był sekretarzem magistratu w Horodence, a po spensjonowaniu, przebywał u brata lekarza we Lwowie.-

W roku 1910 ukończyłem 4 klasową szkołę powszechną w Horodence i wstąpiłem do polskiego gimnazjum prywatnego także w Horodence. Do gimnazjum tego uczęszczałem do 3 klasy włącznie, a potem do gimnazjum Państwowego w Kołomyi. Maturę złożyłem w roku 1920.-

Po odbyciu służby wojskowej w roku 1920-21 zostałem zwolniony z wojska w stoniu szeregowca celem kontynuowania studjów uniwersyteckich. W roku 1921 zapisałem się na wydział prawny na uniwersytecie we Lwowie i z końcem tegoż roku opuściłem uniwersytet i wstąpiłem do Szkoły Morskiej w Tczewie. Szkołę tą ukończyłem w roku 1924 z dyplomem porucznika małej żeglugi. Z braku polskich statków morskich, wstąpiłem jako pomocnik kapitana na statkach rzecznych, do Warszawskiego T-wa Transportu i Żeglugi w Warszawie i pełniłem tą funkcję na statkach "Warneńczyk", "Francja", "Polska" I "Kaniowczyk".-

W listopadzie 1926 roku zostałem wyznaczony jako trzeci oficer na nowo zakupione we Francji statek Żeglugi Polskiej, s.s. "Wilno". Od tego czsu byłem stale zatrudnionym na statkach Żeglugi Polskiej, Polbrytu i Galu aż do chwili obecnej.-

Pływałem kolejno na statkach s.s. "Wilno" jako trzeci potem drugi oficer, s.s. "Gdańsk" jako starszy oficer, s.s. "Niemen" s.s. "Wisła" sąsą "Kraków" s.s. "Warta" jako starszy oficer, s.s. "Łódź" jako 2. oficer, s.s. "Lublin" s.s. "Lwów" jako starszy oficer, potem na s.s "Puck" s.s. "Lwów" s.s. "Warszawa" s.s "Cieszyn" jako kapitan.-

W sierpniu 1939. roku jako kapitan wyjechałem z Gdyni na s.s. "Warszawa" w normalny rejs do Londynu i Hawru i w Hawrze po wybuchu wojny zostałem odesłany z moim statkim do wożenia transportów uciekinierów polskich z Pireusu do Marsylii. W styczniu 1940, zostałem przeniesiony na s.s. "Cieszyn" a w marcu 1940. zostałem wysłanu z Londynu do Holandji po odbiór będącego w budowie m.s. "Warszawa" 2.- W Holandji zaskoczony inwazją niemiecką, niemogąc wydostać się z pod okupacji, ukrywałem się na terenach Holandji do czsów oswobodzenia Holandji przez wojska kanadyjskie w maju 194[illegible] Udałem się wtedy do Belgji i w lipcu przedostałem się Anglji, gdzie zgłosiłem się w GALu. i po wykorzystaniu dwumiesięcznego urlopu tak

Życiorys Jana Ćwiklińskiego (str. 1).

DEP 1 188

- 2 -

zwanego urlopu za czas niewoli, zostałem wyznaczony dnia 6. września 1945. do rezerwy T-wa a ,a dnia 5. listopada jako kapitan s.s. "Białystok" a dnia 1. kwietnia 1946 jako kapitan m.s. "Batory" którą to funkcję pełnię do dnia dzisiejszego.-

Nie byłem nigdy karany sądownie.-Posiadam krzyż kawalerski orderu "Polonia Restituta", Złoty krzyż zasługi, oraz Srebrny Krzyż Zasługi.-

Jan CWIKLINSKI.

Życiorys Jana Ćwiklińskiego (str. 2).

DEP 1/114

Calendar No. 2103

83D CONGRESS, 2d Session } SENATE { REPORT No. 2078

JAN R. CWIKLINSKI

AUGUST 2 (legislative day, JULY 2), 1954.—Ordered to be printed

Mr. LANGER, from the Committee on the Judiciary, submitted the following

REPORT

[To accompany S. 3055]

The Committee on the Judiciary, to which was referred the bill (S. 3055) for the relief of Jan R. Cwiklinski, having considered the same, reports favorably thereon without amendment and recommends that the bill do pass.

PURPOSE OF THE BILL

The purpose of the bill is to grant the status of permanent residence in the United States to Jan R. Cwiklinski. The bill provides for an appropriate quota deduction and for the payment of the required visa fee.

STATEMENT OF FACTS

The beneficiary of the bill is a 53-year-old native and citizen of Poland who last entered the United States as a visitor on January 26, 1954. He had previously made many entries into the country in the course of his work as captain of Gdynia-America Line vessels. He is the former captain of the Polish motor vessel *Batory* and in June of 1953 he quit the ship and obtained asylum in England until coming to this country. He is presently engaged in giving a series of anti-Communist lectures on behalf of the Polish-American Congress and is also writing a book in connection with his experiences.

A letter, with attached memorandum, dated July 6, 1954, to the chairman of the Senate Committee on the Judiciary from the Commissioner of Immigration and Naturalization with reference to the case, reads as follows:

JULY 6, 1954.

Hon. WILLIAM LANGER,
Chairman, Committee on the Judiciary,
United States Senate, Washington 25, D. C.

DEAR SENATOR: In response to your request of the Department of Justice for a report relative to the bill (S. 3055) for the relief of Jan R. Cwiklinski, there is

Druk poświadczający nadanie obywatelstwa amerykańskiego Janowi Ćwiklińskiemu.

THE UNITED STATES OF AMERICA

ORIGINAL
TO BE GIVEN TO
THE PERSON NATURALIZED

No. 8214322

CERTIFICATE OF NATURALIZATION

Petition No. 716979

Personal description of holder as of date of naturalization: Date of birth February 6, 1901; sex male; complexion fair; color of eyes brown; color of hair brown; height 5 feet 9 inches; weight 180 pounds; visible distinctive marks none; Marital status divorced; former nationality Poland

I certify that the description above given is true, and that the photograph affixed hereto is a likeness of me.

sign here

(Complete and true signature of holder)

UNITED STATES OF AMERICA
SOUTHERN DISTRICT OF NEW YORK } ss:

Be it known, that at a term of the District Court of The United States held pursuant to law at New York City on June 20, 1960 the Court having found that Jan Romuald Cwiklinski then residing at 617 West 113 Street, New York, N.Y. intends to reside permanently in the United States (when so required by the Naturalization Laws of the United States), had in all other respects complied with the applicable provisions of such naturalization laws, and was entitled to be admitted to citizenship, thereupon ordered that such person be and (s)he was admitted as a citizen of the United States of America.

In testimony whereof the seal of the court is hereunto affixed this 20th day of June in the year of our Lord, nineteen hundred and 60 and of our Independence the one hundred and 84th

Seal

FOR THE SOUTHERN DISTRICT OF NEW YORK

It is a violation of the U.S. Code (and punishable as such) to copy, print, photograph, or otherwise illegally use this certificate.

HERBERT A. CHARLSON
Clerk of the U. S. District Court.

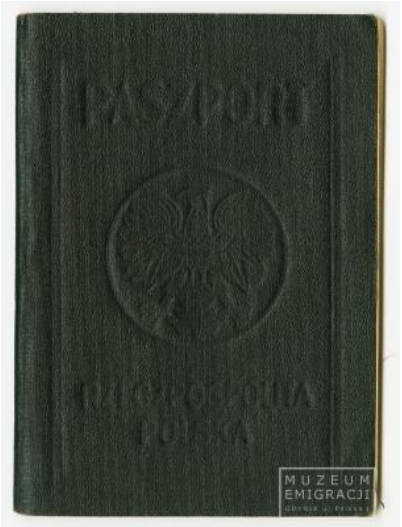
By Deputy Clerk.

DEPARTMENT OF JUSTICE

Nadanie amerykańskiego obywatelstwa Janowi Ćwiklińskiemu z 1960 roku.

Paszport Stanów Zjednoczonych
na nazwisko Jan Ćwikliński
CAŁOŚĆ

Paszport Rzeczypospolitej Polskiej
na nazwisko Jan Ćwikliński
CAŁOŚĆ

MATERIAŁY DODATKOWE

Muzyka

Przykłady utworów muzycznych nawiązujących do wyjazdów/ucieczek w czasach PRL:

Halina Frąckowiak	Bądź gotowy do drogi
Budka Suflera	Jolka, Jolka pamiętasz
Kult	Arahia
Kult	Mieszkam w Polsce
Kult	Po co wolność
Kult	Wódka
Lady Pank	Kryzysowa narzeczona
Lady Pank	Mniej niż zero
Obywatel G.C.	Nie pytaj o Polskę
Perfect	Chcemy być sobą
Republika	Biała flaga
Republika	Kombinat

Film

Przykłady filmów o wyjazdach/ucieczkach w czasach PRL:

Sylwester Chęciński	**Kochaj albo rzuć**, 1977.
Maciej Dejczer	**300 mil do nieba**, 1989.
Nina Makowiecka, Barbara Rogalska	**Emigranci**, 2015.
Władysław Pasikowski	**Jack Strong**, 2014.
Radosław Piwowarski	**Marcowe migdały**, 1989.
Jerzy Skolimowski	**Fucha**, 1982.

Artykuły

Artykuł o ucieczkach podczas wakacji opublikowany na **stronie Muzeum Emigracji w Gdyni**.

Pakiet
Migracje współczesne

dla klas VII-VIII szkół podstawowych oraz szkół ponadpodstawowych

Drodzy Nauczyciele,

Zapraszamy do zapoznania się z materiałami do wykorzystania podczas lekcji historii, geografii i wiedzy o społeczeństwie.

Pakiet zawiera materiały na temat współczesnych migracji, zagadnień związanych z tożsamością i prawami człowieka. Oprócz materiałów z wystawy Muzeum Emigracji w Gdyni, odnajdą tu Państwo przykłady obiektów znajdujących się w zbiorach muzeum oraz propozycje wywiadów z Archiwum Emigranta do zapoznania się z młodzieżą podczas lekcji.

Z pakietu można wybrać dowolne informacje do analizy podczas zajęć.

Poruszane zagadnienia:

- kierunki i rodzaje migracji,
- przyczyny oraz społeczno-ekonomiczne i kulturowe konsekwencje migracji,
- postawy społeczeństwa polskiego wobec mniejszości narodowych i etnicznych oraz wobec innych narodów,
- czynniki narodotwórcze i sprzyjające zachowaniu tożsamości narodowej,
- sposoby przeciwdziałania dyskryminacji rasowej, ksenofobii i innym formom nietolerancji na świecie,
- czynniki narodotwórcze i sprzyjające zachowaniu tożsamości narodowej,
- zróżnicowanie form i treści tożsamości polskiej osób mieszkających za granic,
- sposoby podtrzymania kontaktu z ojczyzną.

Spis treści

Część I Wystawa stała Muzeum Emigracji w Gdyni 42

1. Wolna Polska 42

Otwarte granice 42

Polacy na europejskich rozdrożach 47

Emigracja z Polski w liczbach 47

2. Propozycje wykorzystania materiałów z wystawy podczas lekcji 50

Część II Archiwum Emigranta 52

1. Wybrane wywiady z osobami, które wyjechały w czasach współczesnych 52

2. Propozycje wykorzystania materiałów z Archiwum Emigranta podczas lekcji 59

Część III Zbiory Muzeum Emigracji w Gdyni 60

1. Część kolekcji Muzeum Emigracji w Gdyni związanej ze współczesną emigracją Polaków 60

2. Propozycje wyorzystania Archiwum Emigranta i zbiorów podczas lekcji 61

Część IV Materiały dodatkowe 62

1. Uchodźstwo 62

2. Cyfrowi nomadzi i ekspaci 63

3. Migracje klimatyczne 64

4. Emigracja z Polski 64

5. Mobilności edukacyjne 65

6. Imigracja do Polski 66

7. Tolerancja i prawa człowieka 68

Wolna Polska

Pod koniec lat 80. w całym bloku wschodnim narastał kryzys. Polscy komuniści byli bezradni wobec załamania gospodarki PRL i nie mogli już liczyć na wsparcie z Moskwy. W lutym 1989 r. władze i opozycja solidarnościowa przystąpiły do rozmów Okrągłego Stołu. W ich wyniku 4 czerwca odbyły się w Polsce pierwsze po II wojnie światowej częściowo wolne wybory do Sejmu i Senatu.

Polacy nie pozostawili wątpliwości, że pragną zdecydowanych zmian. „Solidarność" zdobyła wszystkie mandaty do Sejmu, które podlegały swobodnej rywalizacji, oraz 99 spośród 100 mandatów senatorskich. We wrześniu Tadeusz Mazowiecki stanął na czele pierwszego niekomunistycznego rządu.

Otwarte granice

Upadek komunizmu sprawił, że Polacy mogli wreszcie swobodnie przekraczać granice kraju i bez obawy do niego powracać. W 1988 r. zanotowano blisko 7 mln wyjazdów z Polski, rok później już ponad 19 mln, a w 2000 r. – prawie 57 mln. Paszport w kieszeni i otwarte granice nie oznaczały jednak prawa do osiedlenia się i podjęcia pracy w innym państwie.

Popularne były wyjazdy „na handel", z których przywożono do kraju towary przeznaczone na sprzedaż. Handlarzy, którzy wielokrotnie w ciągu dnia pieszo przekraczali granicę, zarabiając na różnicach cen alkoholu i papierosów, nazywano potocznie „mrówkami". Stale rosła również popularność wyjazdów do pracy sezonowej.

Głównymi punktami docelowymi polskiej emigracji w latach 90. były Stany Zjednoczone i Niemcy. Wielu wychodźców pochodziło z regionów Polski, w których silne były tradycje emigracyjne: z Podhala od lat wyjeżdżano do USA, ze Śląska i Opolszczyzny – do Niemiec i Holandii, a z Podlasia – do Niemiec i Belgii.

Otwarte granice oznaczały dla emigrantów możliwość powrotu do kraju. W latach 1989-2002 do Polski wróciło ok. 70 tys. osób. Wysoki był wśród nich odsetek ludzi młodych i dobrze wykształconych. Nie brakowało ważnych postaci polskiej kultury,

w tym osób, które wyjechały z powodów politycznych. Dzięki doświadczeniu i umiejętnościom, które zdobyli za granicą, wpływali na kierunek zmian zachodzących w kraju.

Sylwetki osób, które powróciły do kraju po upadku komunizmu

Jacek Kaczmarski (1957-2004) – pieśniarz, poeta i kompozytor. Autor m.in. Murów, Obławy i Naszej Klasy. Od 1981 r. przebywał na emigracji, gdzie pracował w Radiu Wolna Europa. W 1990 r. wrócił do kraju. Mieszkał w Gdańsku.

Andrzej Mietkowski (ur. 1956) – dziennikarz, tłumacz. Działacz opozycji antykomunistycznej. Wyjechał do Paryża w 1981 r., gdzie studiował dziennikarstwo oraz pracował, m.in. dla Radia Wolna Europa. Wrócił do Polski w 1989 r. Obecnie jest dyrektorem portalu PolskieRadio.pl.

Zbigniew Boniek (ur. 1956) – piłkarz, legenda polskiego futbolu. Rozegrał 80 meczów w reprezentacji narodowej. W 1982 r. po podpisaniu kontraktu z zespołem Juventus Turyn opuścił kraj. W 2012 r. objął funkcję prezesa PZPN. Mieszka w Polsce i we Włoszech.

Dariusz Michalczewski (ur. 1968) – bokser, amatorski mistrz Europy i zawodowy mistrz świata trzech federacji. W 1988 r. nie wrócił ze zgrupowania kadry polskiej w Niemczech. W 2005 r. zakończył karierę sportową. Dziś mieszka z rodziną w Gdańsku.

Michał Zadara (ur. 1976) – reżyser teatralny. W 1979 r. wraz z rodzicami wyjechał z kraju. Mieszkał w Austrii, Niemczech i USA. Po powrocie do Polski w 2001 r. współpracował m.in. z teatrami: Starym w Krakowie, Współczesnym we Wrocławiu i Narodowym w Warszawie.

Mirosław Nizio (ur. 1964) – artysta rzeźbiarz, projektant. Studiował w Warszawie i Nowym Jorku, gdzie w 1989 r. założył firmę projektową. Jest autorem ekspozycji m.in. Muzeum Powstania Warszawskiego i Muzeum Historii Żydów Polskich. W 2002 r. przeniósł się na stałe do Polski.

Michał Borowski (ur. 1950) – architekt, pedagog. Pracował w wielu europejskich firmach projektowych. Od 1968 r. mieszkał w Sztokholmie. Na stałe wrócił do Polski w 2000 r. W latach 2003-2006 był Naczelnym Architektem Warszawy.

Jan Vincent-Rostowski (ur. 1951) – ekonomista, polityk. Wychował się w rodzinie polskich emigrantów w Anglii. Wykładał m.in. na London School of Economics. W latach 2007-2013 był ministrem finansów w rządzie RP.

Czesław Miłosz (1911-2004) – poeta, eseista i prozaik. Autor m.in. Zniewolonego umysłu i Traktatu poetyckiego. Na emigracji od początku lat 50. Mieszkał we Francji i USA, gdzie wykładał na Uniwersytecie w Berkley. W 1980 r. otrzymał Literacką Nagrodę Nobla. W 1993 r. zamieszkał w Krakowie.

Andrzej Seweryn (ur. 1946) – wybitny aktor teatralny i filmowy. Stan wojenny zastał go w Paryżu, gdzie został na stałe. Jako trzeci cudzoziemiec w historii wszedł w skład zespołu teatru Comédie-Française. Wrócił do kraju w 2000 r. Od 2011 r. jest dyrektorem Teatru Polskiego w Warszawie.

Jan Nowak Jeziorański (1914-2005) – żołnierz AK, dziennikarz i polityk. Po II wojnie światowej pozostał na emigracji. Założyciel i wieloletni dyrektor Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa. W 2002 r. wrócił do kraju.

Sławomir Mrożek (1930-2013) – pisarz, dramaturg. Autor m.in. Tanga i Emigrantów. Wyemigrował w 1963 r. Mieszkał m.in. we Francji i w Meksyku. Wrócił do kraju w 1996 r. Zmarł w Nicei.

Barbara Toruńczyk (ur. 1946) – publicystka, działaczka opozycji demokratycznej. Po marcu 1968 r. relegowana z uczelni i uwięziona. Współpracowała z KOR. Od 1980 r. na emigracji we Francji, gdzie wydawała kwartalnik Zeszyty Literackie. Wróciła do kraju w 1992 r.

Mirosław Chojecki (ur. 1949) – działacz opozycji demokratycznej, wydawca. Założył Niezależną Oficynę Wydawniczą NOWa – największe wydawnictwo podziemne w PRL. Stan wojenny zastał go w Paryżu, gdzie zaczął wydawać miesięcznik Kontakt. W 1990 r. wrócił do Polski.

Ewa Junczyk-Ziomecka (ur. 1949) – prawniczka, dziennikarka. W stanie wojennym wyemigrowała do USA, gdzie mieszkała aż do 1993 r. Po powrocie do kraju była ministrem w Kancelarii Prezydenta RP Lecha Kaczyńskiego. W latach 2010-2014 pełniła funkcję Konsula Generalnego RP w Nowym Jorku.

Manuela Gretkowska (ur. 1964) – pisarka, scenarzystka. Autorka kilkunastu powieści. W 1988 r. wyjechała do Paryża, skąd w latach 90. wróciła do kraju. Obecnie mieszka w Warszawie.

Zdzisław Najder (ur. 1930) – historyk literatury, badacz twórczości Josepha Conrada, opozycjonista. Na emigracji od 1981 r. Wieloletni dyrektor Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa. Po 1989 r. wrócił do kraju. Był m.in. doradcą premiera Jana Olszewskiego.

Marek Łatyński (1930-2003) – dziennikarz i dyplomata. W latach 1967-1985 przebywał na emigracji w Paryżu i Monachium, później w USA. Do Europy wrócił w 1987 r. i na dwa lata objął stanowisko dyrektora Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa. Po 1989 r. był m.in. ambasadorem RP w Szwajcarii.

Piotr Mroczyk (1947-2007) – dziennikarz, opozycjonista. W stanie wojennym po wyjściu z internowania wyemigrował do USA. W latach 1989-1994 był ostatnim dyrektorem Rozgłośni Polskiej Radia Wolna Europa. Do Polski wrócił w 2001 r.

Janusz Głowacki (ur. 1938-2017) - prozaik, dramaturg i scenarzysta. Autor scenariuszy filmowych, m. in. Rejs, Trzeba zabić tę miłość, Wałęsa. Człowiek z nadziei; książek, m. in. Moc truchleje, Z Głowy, Good night Dżerzi oraz sztuk teatralnych, m.in. Kopciuch, Antygona w Nowym Jorku, Czwarta siostra, Fortynbas się upił. Stan wojenny zastał go za granicą. Życie dzielił między Nowy Jork a Warszawę. Jego książki są tłumaczone, a sztuki wystawiane na całym świecie.

Maciej Rybiński (1945-2009) – dziennikarz, felietonista. Był współautorem scenariusza serialu Alternatywy 4. Od 1982 r. przebywał w Niemczech i Wielkiej Brytanii, gdzie pracował m.in. dla BBC oraz pisał do czasopism emigracyjnych. Wrócił do Polski w 1998 r.

Zuzanna Ziomecka (ur. 1976) – dziennikarka, wydawca. Większość życia spędziła poza granicami kraju, głównie w Stanach Zjednoczonych. Po powrocie do Polski współtworzyła m.in. popularny magazyn kulturalny Aktivist. W latach 2012-2014 była redaktor naczelną Przekroju.

Nina Smolar (ur. 1941) – biochemik. Po marcu 1968 r. została uwięziona i usunięta z Polskiej Akademii Nauk. Na emigracji w Uppsali i Londynie prowadziła badania nad rakiem, współtworzyła kwartalnik Aneks i była redaktor naczelną Wydawnictwa Aneks. Po powrocie do Polski tłumaczy i redaguje książki.

Eugeniusz Smolar (ur. 1945) – dziennikarz i analityk. Więzień polityczny po protestach marca 1968 r. Wyjechał do Szwecji, gdzie współtworzył kwartalnik Aneks. W Londynie kierował Sekcją Polską BBC. Po powrocie do kraju w 1997 r. był m.in. prezesem Centrum Stosunków Międzynarodowych i wiceprezesem Polskiego Radia.

Bolesław Sulik (1929-2012) – reżyser i scenarzysta. Po II wojnie światowej na emigracji w Wielkiej Brytanii. Współpracownik Radia Wolna Europa i paryskiej Kultury. W 1991 r. wrócił do Polski. W latach 1995-1999 był przewodniczącym Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji.

Radosław Sikorski (ur. 1963) – polityk i dziennikarz. Po ukończeniu liceum wyjechał do Anglii, gdzie zastał go stan wojenny. Pracował jako dziennikarz i reporter wojenny m.in. w Afganistanie. Do Polski wrócił po 1989 r. Pełnił funkcje ministra Obrony Narodowej i ministra Spraw Zagranicznych, a także Marszałka Sejmu.

Nowe czasy, nowi przybysze

Po 1989 r., kiedy znów można było swobodnie podróżować, Polska stała się dla imigrantów krajem zarówno docelowym, jak i tranzytowym. Pod pozorem pobytu turystycznego podejmowano w Polsce prace sezonowe lub zajmowano się handlem. Lokalne bazary pełne były obcokrajowców, a Stadion Dziesięciolecia w Warszawie nosił nazwę „Jarmark Europa".

Polska przyjmowała także uchodźców z regionów objętych wojnami – przede wszystkim Czeczenów, ale także uciekinierów z Bliskiego Wschodu i Afryki. Istotną grupą imigrantów stali się Wietnamczycy, którzy przybywali tu już od lat 70.

Dziś wciąż najliczniej przybywają nad Wisłę obywatele państw powstałych po rozpadzie Związku Sowieckiego: Ukraińcy, Rosjanie, Białorusini i Ormianie. Najwięcej jest imigrantów z Ukrainy, pracujących w rolnictwie, budownictwie i usługach domowych, którzy często nie mieszkają w Polsce na stałe, lecz przemieszczają się między oboma państwami. Coraz więcej osób, szczególnie z Ukrainy i Białorusi, przyjeżdża do Polski na studia.

Polacy na europejskich rozdrożach

Od 1 maja 2004 r. Polska jest członkiem Unii Europejskiej. Swoboda przemieszczania się oraz wyboru miejsca zamieszkania, pracy i nauki w każdym państwie członkowskim to szansa dla wielu Polaków. W latach 2004-2007, kiedy wyjazdów było najwięcej, kraj opuściło ponad 2 mln osób. Nowymi punktami docelowymi stały się Wielka Brytania, Irlandia i Holandia.

Współcześni emigranci to często ludzie młodzi, dobrze wykształceni i mobilni. W zależności od sytuacji na rynku pracy gotowi są wrócić do ojczyzny lub zmienić kraj zamieszkania. Pieniądze przysyłane przez nich do Polski wspomagają domowe budżety, stanowiąc aż 1,5% PKB.

Poakcesyjna emigracja zarobkowa z Polski jest jednak zjawiskiem niejednoznacznym. Dla wielu osób wyjazd nie jest kwestią wyboru, lecz koniecznością – wynikiem bezrobocia i braku perspektyw. Za granicą wielu Polaków pracuje poniżej swych kwalifikacji. Długa rozłąka osłabia więzi rodzinne. W województwach, z których wyjeżdża najwięcej osób, rośnie liczba rozwodów.

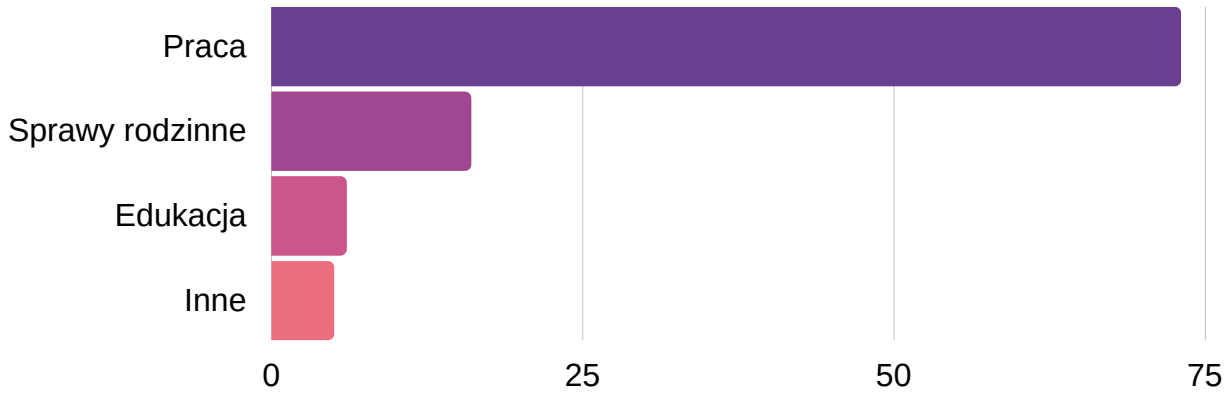
Według spisu powszechnego z 2011 r. przeszło 5% mieszkańców Polski, czyli ponad 2 mln osób, przebywało czasowo za granicą. Emigracja ludzi młodych przyspiesza proces starzenia się społeczeństwa.

Emigracja z Polski w liczbach

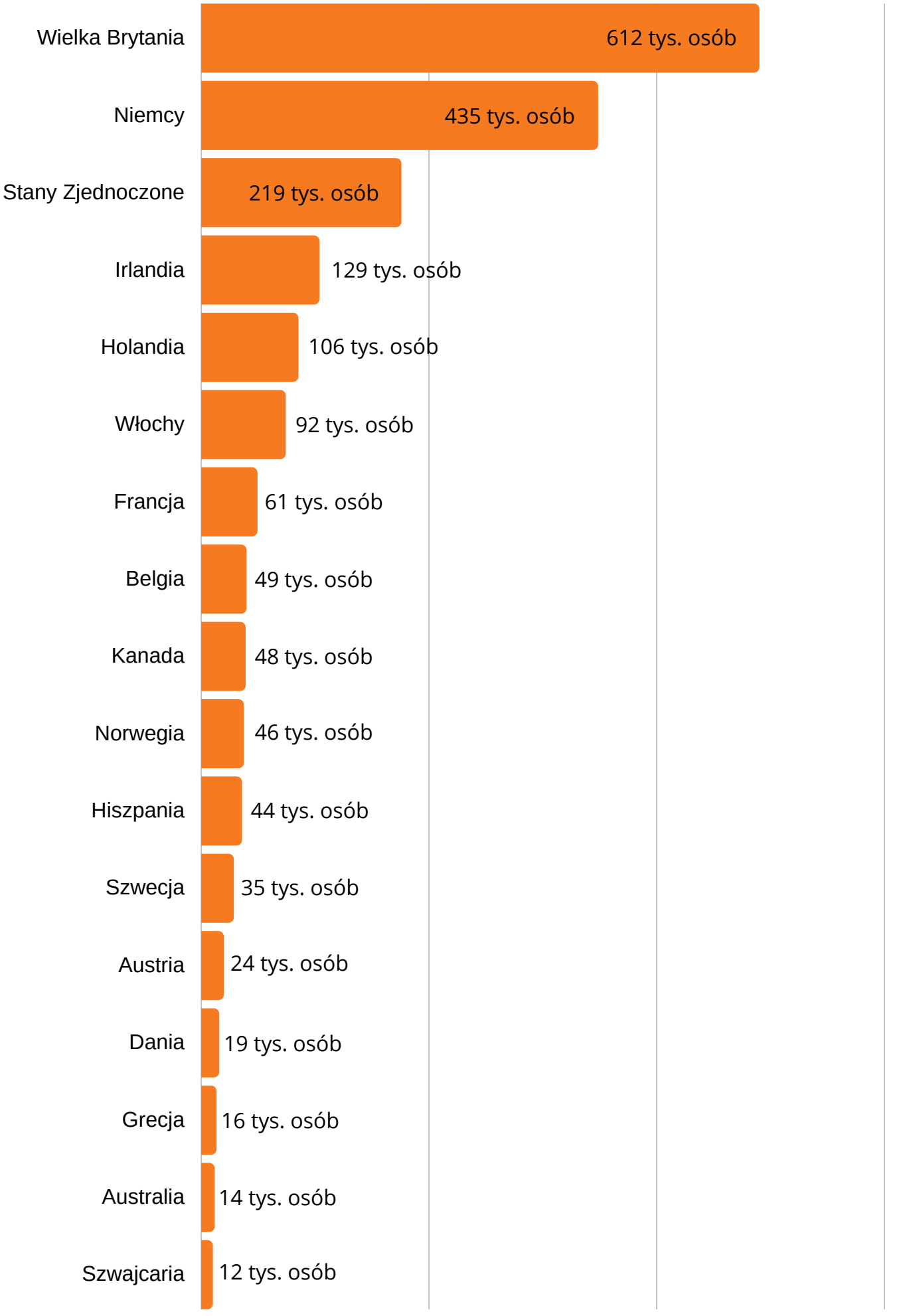
W 2011 r. ponad 2 mln osób zameldowanych w Polsce przebywało za granicą dłużej niż trzy miesiące. 78% spośród nich mieszkało na obczyźnie dłużej niż rok.

85% polskich emigrantów przebywało w Europie (w tym 82% w krajach Unii Europejskiej), a 13 % w Ameryce Północnej i Środkowej.

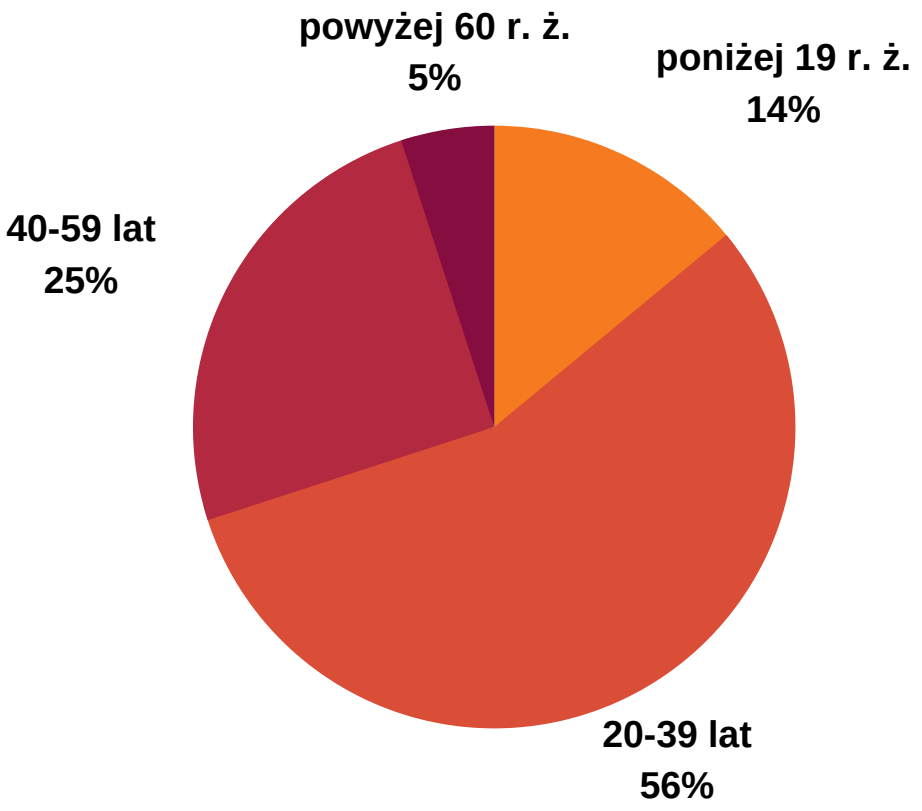
Przyczyny emigracji z Polski

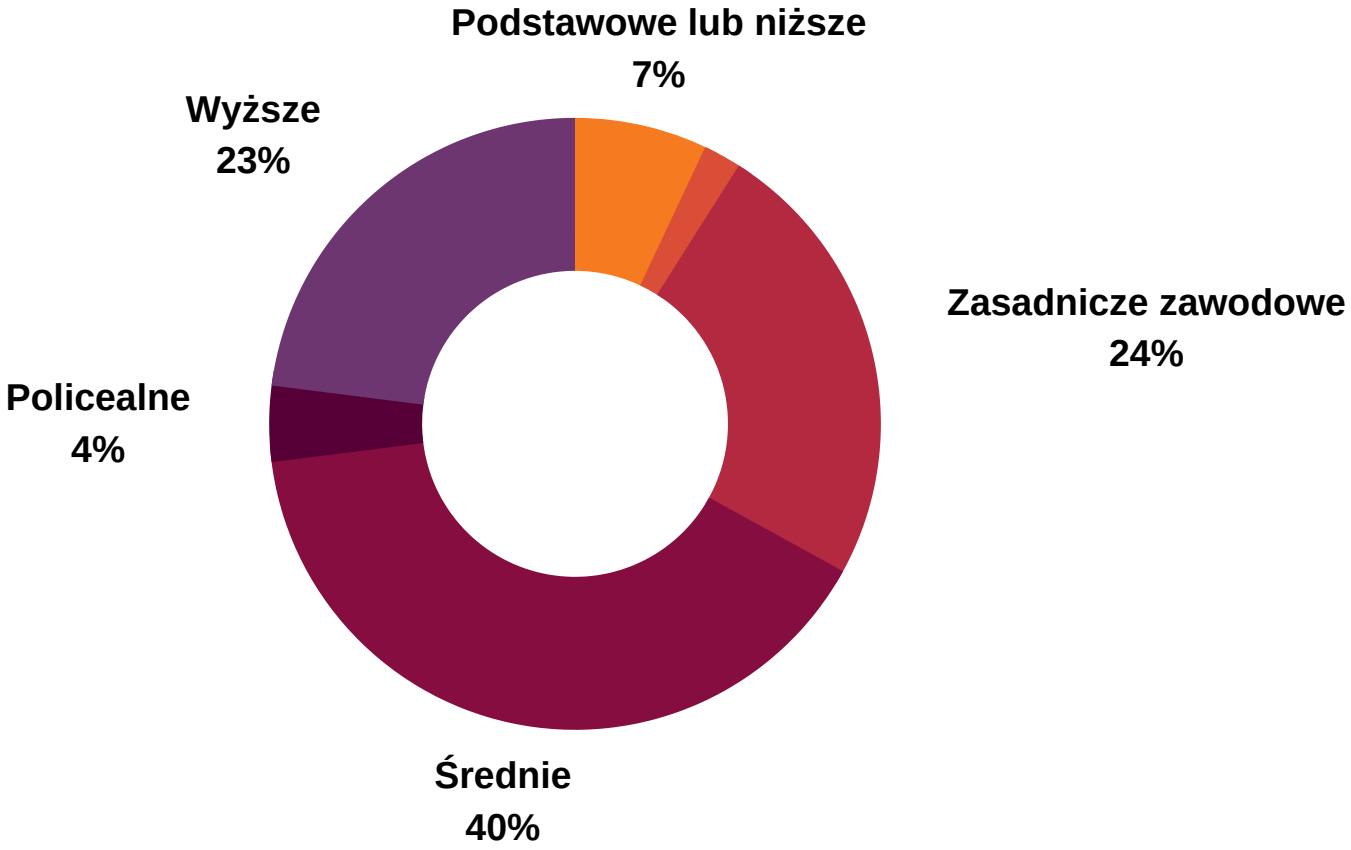
Główne kierunki emigracji

Polscy emigranci wg wieku

Polscy emigranci wg poziomu wykształcenia

51% polskich emigrantów stanowili mężczyźni, a 49% – kobiety.

66% pochodziło z miasta, a 34% ze wsi.

Propozycje wykorzystania materiałów z wystawy podczas lekcji

1. **Gdzie obecnie emigrują Polacy?**

W grupach lub w gronie całej klasy **narysujcie mapę świata** (na dużym papierze albo na tablicy) i zaznaczcie kraje, które są obecnie **najczęstszymi kierunkami emigracji**.

Czy wiecie coś o tych krajach? Podzielcie się na grupy – niech każda z nich stworzy **wizytówkę wylosowanego kraju**. W jakim języku się tam rozmawia, jakie potrawy są popularne i czego mogą spodziewać się Polacy po przyjeździe?

Uwaga! Zróbcie to bez korzystania z Internetu – sprawdźcie jaka jest Wasza wiedza o tych krajach :)

Na koniec zaprezentujcie reszcie klasy swoje przemyślenia i zastanówcie się wspólnie dlaczego akurat te kraje są wybierane przez Polaków jako najczęstsze kierunki emigracji.

2. Podzielcie się na **sześć grup**. Każda z nich wylosuje do opisania inną **kategorię migranta**:

1) emigrant,
2) imigrant,
3) uchodźca,
4) re-emigrant,
5) migrant wewnętrzny,
6) uchodźca klimatyczny.

Zastanówcie się **co oznacza wylosowane przez Was określenie**, jakie doświadczenia ma osoba, wobec której można je zastosować, kim jest, skąd dokąd może się przeprowadzać i dlaczego, jakie emocje mogą jej towarzyszyć i na jakie problemy może napotkać. Na dużej kartce **narysujcie jej wizytówkę i wypiszcie najważniejsze informacje**. Możecie zaznaczyć jak wyglądała jej podróż do kraju / miasta obecnego zamieszkania i jakie emocje jej towarzyszyły. Następnie omówcie w klasie wasze prace.

3. Zastanówcie się jaki wpływ na mobilność Polaków miało **wstąpienie Polski do Unii Europejskiej**. Jakie są skutki tego ruchu dla Polski i krajów przyjmujących Polaków do siebie? **Przedyskutujcie ten temat** na forum klasy.

4. Polska staje się **krajem imigracji**, co oznacza, że przyjmujemy do siebie coraz więcej imigrantów z różnych krajów, głównie z Ukrainy. Jakie ma to **skutki** dla Polski oraz samych imigrantów? Jakie są przyczyny tego zjawiska? Znajdźcie w Internecie **materiały dotyczące imigracji** – relacje imigrantów z ich przyjazdu do Polski, wywiady, statystyki, a następnie na podstawie zebranych informacji **przedyskutujcie ten temat** na forum klasy.

Wybrane wywiady z osobami, które wyjechały w czasach współczesnych

Zachęcamy do samodzielnego przeszukiwania strony **Archiwum Emigranta**, znajdą tam Państwo wywiady z osobami z doświadczeniem migracji.

Wybrane przez nas postaci, których historie emigracji przedstawiają przedstawiają różne powody wyjazdów w czasach współczesnych, punkty widzenia i zagadnienia związane z tożsamością:

Wyjazdy zarobkowe

Paweł Baranowski

obecnie mieszka w Polsce. Wyjechał do Wielkiej Brytanii w 2005 roku jako jeden z przedstawicieli fali emigrantów zarobkowych po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Opowiada o kontaktach z Polakami mieszkającymi na wyspach, tęsknocie do polskiej swojskości i odnajdywaniu się w nowej sytuacji po powrocie do Polski.

#anglia #reemigracja #polskawunii

Emanuela Derdowska

obecnie mieszka w Polsce. W 2006 wyjechała do Wielkiej Brytanii w poszukiwaniu pracy. Opowiada o swoim nastawieniu do wyjazdu i tymczasowości swojej decyzji, o trudnościach życia codziennego, tęsknocie za Polską i przyczynach podjęcia decyzji o powrocie do kraju.

#anglia #emigracjaekonomiczna #reemigracja

relacja audio

relacja wideo

relacja fotograficzna

relacja pisana

Wyjazdy za miłością

Jolanta Molenda

do Kanady wyjechała za miłością. Opowiada o tym, co zabrała ze sobą w podróż, co zaskoczyło ją po przyjeździe i w jaki sposób kultywują polskie tradycje. Mówi o tęsknocie i o tym, dlaczego wciąż czuje się Polką.

#kanada #zderzeniekultur #łącznośćzkrajem #rozdarcie #miłość

Dorota Stańczyk

wyjechała do Ameryki Południowej z miłości do Chilijczyka. Wspomina o ryzyku i emocjach jakie odczuwała na różnych etapach wyjazdu. Opisuje czym jest szok kulturowy i w jaki sposób sobie z nim poradziła. Zaznacza, że Polska zawsze będzie jej domem.

#chile #zderzeniekultur #asymilacja #łącznośćzkrajem #rozwój #miłość

Magdalena Czarnecka

opowiada o powolnym procesie aklimatyzacji w Anglii, kontakcie z żywym językiem i poczuciu wyobcowania. Tłumaczy dlaczego imigranci trzymają się razem, mówi o dumie z polskości i sentymencie do kraju, a także sposobach podtrzymania kontaktu z ojczyzną.

#anglia #wyzwania #asymilacja #łącznośćzkrajem #zderzeniekultur #miłość

Agnieszka Imbierowicz

obecnie mieszka w Holandii, do której przeprowadziła się na stałe ze względu na swojego partnera. Wcześniej przez dwa lata mieszkała w Anglii, jednocześnie studiując w Polsce. W wywiadzie opowiada o błędach jakie popełniła podczas pobytu w Anglii i trudnościach, z jakimi migranci spotykają się w codziennym życiu. O roli języka w kształtowaniu rzeczywistości i podtrzymywaniu polskiej tożsamości.

#anglia #holandia #reemigracja #język #wyzwania

Wywiad podzielony jest na cztery krótkie części, polecamy zapoznanie się z całością.

Błędy: Lekcja wiary w siebie

Kwestia języka: Pragnienie bycia zrozumianym

Trudności: Małe wielkie sprawdziany

Tożsamość: Mimo wszystko Polka

Agata Zgrzębska

do Stanów wyjechała z chęci doświadczenia swobody i niezależności, a zatrzymała ją tam miłość do Gdynianina poznanego w Chicago. Opowiada o trudnym doświadczeniu bycia nielegalną imigrantką, poszukiwaniu pracy i możliwości dokształcenia, a także próbach zalegalizowania pobytu i tęsknocie za Polakami.

#stanyzjednoczone #rozwój #tęsknota #wyzwania #rozdarcie #miłość #relacjemiędzypolakami #przypadek

Wyjazdy z rodziną

Agnieszka Kastelik

do Stanów wyjechała wraz z synkiem i mężem, którego korporacja wysłała na międzynarodowy kontrakt. Opowiada o organizacji wyjazdu przez firmę, życiu w wielkiej Ameryce, polskiej tożsamości i sentymencie do ojczyzny.

#stanyzjednoczone #zderzeniekultur #łącznośćzkrajem #tęsknota #kuchnia

Sergiusz Zgrzębski

najpierw do USA wyjechali jego babcia i ojciec, potem kilkukrotnie starał się o przyznanie mu wizy. W końcu w 1999 wyjechał tam po raz pierwszy, a po studiach w 2002 już na dłużej. Opowiada o pracy dziennikarza w Stanach, szoku kulturowym i podtrzymaniu relacji z mamą. Sam mówi, że zapracował na to, aby czuć się Amerykaninem – wybrał nową ojczyznę, ale wciąż kultywuje niektóre polskie tradycje.

#stanyzjednoczone #rozwój #wyzwania #zderzeniekultur #język #twórcy #łącznośćzkrajem #studia #relacjezpolakami

Wyjazdy z miłości do kraju

Karolina Figuła

wyjechała trochę z przypadku, a trochę z miłości. Opowiada o trudnościach na początku i stopniowej aklimatyzacji, podejściu Austriaków do relacji i poczuciu bycia Polką.

#austria #wyzwania #rozwój #język #zderzeniekultur #kuchnia #marzenia

Dorota Kozak

wspomina swój American Dream, mówi o roli starych przyjaźni w zaaklimatyzowaniu się w nowym miejscu i trudnych początkach. O tęsknocie, pamiątkach przywiezionych z Polski i polskiej odsłonie Chicago. Głośno podkreśla, że jest z Pcimia i tłumaczy co sprawia, że czuje się Polką.

#stanyzjednoczone #zderzeniekultur #wyzwania #patriotyzm #marzenia

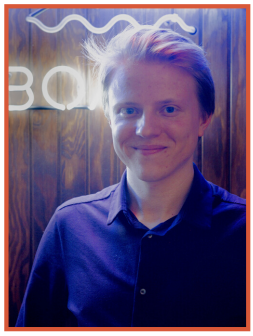

Katarzyna Jamila

opowiada o marzeniu, aby zamieszkać na południu, stopniowym narastaniu miłości do Maroka i budowaniu wiedzy o tym kraju. O turystycznych wyjazdach i staraniach, aby poznać kulturę i społeczność „od środka", o tym jak orient stał się jej częścią i trudnościach w procesie aklimatyzacji. O samotności, radzeniu sobie w nowym środowisku i życiu z dwiema tożsamościami – polską i marokańską.

#maroko #wyzwania #zderzeniekultur #język

Patryk Romanowski

na przeprowadzkę do Japonii zdecydował się po urlopie spędzonym w Tokio. Zaproponował swojemu pracodawcy przejście na pracę zdalną i obecnie wykonuje pracę dla firmy, której siedziba jest w Polsce, przebywając w Japonii. W wywiadzie mówi o kulisach wyjazdu, pierwszym szoku, różnicach kulturowych i japońskich tradycjach.

#japonia #holandia #gry #różnicekulturowe #cyfrowinomadzi

Wywiad podzielony jest na części, szczególnie polecamy zapoznanie się z następującymi fragmentami:

Kulisy wyjazdu: Pojeździć po Japonii i pracować zdalnie; Co to był za dziwny pomysł?!

Różnice kulturowe: Japoński deszcz i prawa pracownicze; Różnice kulturowe i nauka języka

Tradycje: Ślub w tradycji shinto

Wyjazdy edukacyjne

Magdalena Szymańska

obecnie mieszka w Polsce. W 2004 roku wyjechała na roczne stypendium sportowe do Stanów Zjednoczonych, po powrocie zdecydowała się na wyjazd do Wielkiej Brytanii. W reportażu Magdaleny Świerczyńskiej-Dolot, który ukazał się w Radiu Gdańsk, opowiada o tym, dlaczego wyjechała z Polski i dlaczego wróciła, opisuje realia życia w Anglii, trudności z jakimi się spotkała, ale również pozytywne aspekty pobytu. Mówi o pracy i kontakcie z innymi imigrantami, tęsknocie za różnymi krajami i o tym, czym był dla niej patriotyzm na emigracji.

#stanyzjednoczone #rozwój #reemigracja

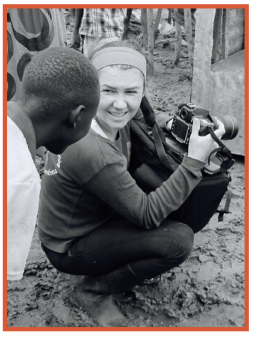
Jakub Onoszko

obecnie mieszka w Polsce. W 2007 roku wyemigrował do Anglii na studia, spędził również rok w Holandii i trzy tygodnie w Chinach. Opowiada o tym, dlaczego zdecydował się na emigrację, czego nauczył się w trakcie pobytu za granicą oraz czego nie udało mu się osiągnąć.

#anglia #studia #wyzwania #reemigracja

Wyjazdy wolontariackie

Jadwiga Figuła

najpierw w celach zarobkowych wyjechała do Stanów Zjednoczonych, potem zdecydowała się na wyjazd do Liberii. Zajmowała się fotografowaniem projektów i opracowaniem materiałów na potrzeby fundraisingu dla jednej z organizacji charytatywnych. Opowiada o kulisach wyjazdu, emigracji jako szansie na samorealizację oraz sposobach podtrzymania kontaktu z ojczyzną.

#stanyzjednoczone #liberia #sudanpołudniowy #rozwój #język #kuchnia #zderzeniekultur #przypadek #twórcy #studia

Wyjazdy z powołania i pasji

Joanna Hosaniak

w 2003 roku wyjechała do Korei Południowej. Absolwentka filologii Korei Południowej, aktywistka na rzecz praw człowieka w Korei Północnej. Honorowa mieszkanka Seulu, jest zastępczynią dyrektora Citizen's Alliance for North Korean Human Rights.W wywiadzie opowiada o kulisach wyjazdu, sytuacji społeczno-politycznej w Korei Północnej, różnicach kulturowych oraz sposobach podtrzymania kontaktu z Polską.

#koreapołudniowa #koreapółnocna #język #uchodźcy #zderzeniekultur

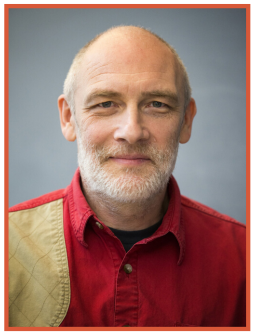
Wywiad podzielony jest na części, szczególnie polecamy zapoznanie się z następującymi fragmentami:

Kulisy wyjazdu: Muszę się przygotować do wyjazdu do Korei; Przeprowadzka

Różnice kulturowe: Nie ma ja, jesteśmy my; Kody kulturowe; Siła różnorodności

Kontakt z Polską: Dobry dystans

Jacek Piwowski

od 1995 roku mieszka na Alasce. Do Ameryki wyjechał w 1991 roku, aby wziąć udział w Święty Biegu Indian w Kanadzie. Po pobycie w indiańskim rezerwacie stwierdził, że chce tam pozostać. W wywiadzie opowiada o wielkiej pasji dla indiańskiej kultury i o tym, jak się ona zaczęła, o udziale w Świętych Biegach, pobycie w Stanach Zjednoczonych i Kanadzie, dylematach związanych z legalizacją pobytu, a także kontakcie z Polską.

#stanyzjednoczone #alaska #świętybieg #język #marzenia

Wywiad podzielony jest na części, szczególnie polecamy zapoznanie się z następującymi fragmentami:

Legalizacja pobytu i obywatelstwo: Życie w rezerwacie i decyzja o pozostaniu w Stanach; Chcę zaginąć jeszcze raz; Egzamin na obywatelstwo

Przejawy dyskryminacji: Nauka języka Czarnych Stóp

Kontakt z Polską, Polakami i Polonią: Listy na kasetach; Pierwsze spotkanie z Polakami; Polskie święta na Alasce

Polska z perspektywy emigranta: Obserwacje Polski

Wyjazdy z przypadku

Karolina Magier

obecnie mieszka w Polsce. W 2005 roku wyjechała do Stanów Zjednoczonych po wygraniu zielonej karty. Opowiada o sceptycznym nastawieniu do wyjazdu i o tym, co dała jej emigracja. Wspomina poruszający patriotyzm Amerykanów, tęsknotę za Polską oraz emocje związane z wyjazdem.

#stanyzjednoczone #reemigracja #tęsknota

Różne twarze polskości

Kasia Mecinski

urodziła się w Chicago. Jej rodzice wyemigrowali w poszukiwaniu pracy z Polski do Stanów Zjednoczonych w latach 80. Na studiach wyjechała na wymianę do Brazylii, później zaś przeprowadziła się do Japonii. W wywiadzie opowiada o historii emigracji rodziców, dorastaniu na przedmieściach Chicago, o swojej polsko-amerykańskiej tożsamości i przejawach dyskryminacji, których doświadczyła. Mówi również o wyjeździe do Brazylii i Japonii, różnicach kulturowych i o tym, jak język polski różni się na różnych kontynentach.

#stanyzjednoczone #chicago #brazylia #japonia #tożsamość #język #międzykulturowość

Wywiad podzielony jest na części, szczególnie polecamy zapoznanie się z następującymi fragmentami:

Tożsamość: American Something; Różne twarze polskości; Spór o polską tożsamość; Język polski; Zachowania pożyczone z wielu miejsc

Dyskryminacja: Różne twarze polskości; Spór o polską tożsamość

Język polski – różnice: Język polski

Karel Dolinski

pochodzi z Brazylii, do której jego pradziadkowie wyemigrowali z Galicji w 1910 r. Do Polski przyjechał po maturze na kurs języka polskiego i został na studia. Obecnie nie planuje wracać do ojczyzny.

#brazylia #poloniapołudniowoamerykańska #praca #język

Wywiad podzielony jest na części, szczególnie polecamy zapoznanie się z następującymi fragmentami:

Język polski: Język polski – co to jest w ogóle?; Gdzie ja jestem? Co ja zrobiłem?!; Wieża Babel

Początki życia w Polsce: Gdzie ja jestem? Co ja zrobiłem?!; Studia w Polsce

Różnice kulturowe: Brazylijczyk w Polsce

Podtrzymanie kontaktu z krajem: Brazylijczyk w Polsce

Poznawanie Polski i Polaków: Wieża Babel; Studia w Polsce

Polonia w Brazylii: Język polski – co to jest w ogóle?; Gdzie ja jestem? Co ja zrobiłem?!

Propozycje wykorzystania wywiadów z Archiwum Emigranta podczas lekcji

1. Na podstawie wybranych przez nauczyciela wywiadów, wypisz **powody wyjazdów Polaków za granicę**.

2. **Co to znaczy być Polakiem?**

   Przeczytaj, wysłuchaj lub obejrzyj wybrane wywiady z Archiwum Emigranta i zastanów się, **co znaczy polskość dla osób, które wyjechały**. W jaki sposób przedstawiciele Polonii podtrzymują kontakt z krajem i jak wygląda w ich wypadku patriotyzm? **Zaprezentuj to zagadnienie kolegom i koleżankom** w klasie – możesz to zrobić w formie plakatu, kolażu, a może kalamburów?

   Zastanówcie się wspólnie **czym jest współczesny patriotyzm** – jakie przyjmuje oblicza i czym się objawia w przypadku Polaków w kraju i poza krajem.

3. **Z jakimi problemami** stykają się emigranci i w jaki sposób sobie z nimi radzą? Jakie **emocje** towarzyszą im w trakcie pobytu w nowym kraju? Zastanów się czy sytuacja imigrantów w Polsce może wyglądać podobnie.

   Stwórz listę rzeczy, które możesz zrobić, aby **ułatwić aklimatyzację kolegom i koleżankom**, którzy przyjechali do Twojego miasta z innego kraju.

ZBIORY MUZEUM EMIGRACJI W GDYNI

Część kolekcji Muzeum Emigracji w Gdyni związanej ze współczesną emigracją Polaków

Poniżej prezentujemy część kolekcji Muzeum Emigracji w Gdyni związanej ze współczesnym życiem Polaków za granicą.

Zachęcamy do samodzielnego przeszukiwania bazy na stronie internetowej **Zbiorów Muzeum Emigracji w Gdyni**.

Tablica rejestracyjna, która została przekazana Muzeum w październiku 2018 r. przez pochodzącego z Gdyni ojca polskiego emigranta, absolwenta III LO w Gdyni. Tablica pochodzi z miasta Seattle (Washington, USA) i była używana na samochodzie marki Isuzu Rodeo. Był to pierwszy pojazd jaki polski emigrant zakupił w trakcie swojego pobytu w Ameryce, który trwa z przerwami od 1992 r.

Tablica rejestracyjna małżeństwa, które zamieszkało w Kalifornii i po latach wróciło do Polski. Po przejściu na emeryturę darczyńcy z powrotem wyjechali do Stanów Zjednoczonych, tym razem na Florydę.

Propozycje wykorzystania wywiadów z Archiwum Emigranta i zbiorów podczas lekcji

1. Emigranci wspominają w swoich relacjach o **pamiątkach, które przypominają im o Polsce** – zastanów się czy Ty wśród przedmiotów, które gromadzisz masz takie rzeczy, które chciałbyś/abyś wziąć ze sobą do innego kraju? Co to za przedmioty i dlaczego akurat one są dla Ciebie ważne? Co symbolizują? Przedyskutujcie ten temat w parach lub trójkach.

2. Jak myślisz, dlaczego imigranci z Polski zdecydowali się na użycie w swoich samochodach **tablic rejestracyjnych z napisem „Gdynia”**? Co w ten sposób manifestowali i z jakimi reakcjami mogli się stykać? Przedyskutujcie to w klasie.

MATERIAŁY DODATKOWE

Uchodźstwo

STRONA UCHODZCY.INFO

Strona uchodzcy.info powstała z myślą o **podnoszeniu świadomości społecznej na temat uchodźców w Polsce i Europie** poprzez upowszechnianie rzetelnej wiedzy i obalanie stereotypów. Jest również rodzajem **przewodnika po różnych formach zaangażowania i pomocy** – zawiera praktyczną wiedzę i najpotrzebniejsze narzędzia. Jej zadaniem jest zachęcanie i inspirowanie do działań na rzecz uchodźców w jak najszerszym zakresie – od walki z mową nienawiści, przez działania edukacyjne i medialne, po bezpośrednią pomoc potrzebującym. Powstała z inicjatywy nieformalnej grupy Chlebem i Solą oraz Fundacji Batorego.

Można na niej znaleźć informacje na temat sytuacji uchodźców w Polsce, krajów, z których do nas przybywają, a także podsumowanie badań stosunku Polaków do tej grupy. Znajdziemy tam historię uchodźczą Polaków, a także podsumowanie obecnej sytuacji i najpopularniejszych mitów nt. uchodźców w Polsce.

KRONIKA OSOBISTA. MIGRACYJNE HISTORIE Z PIERWSZEJ RĘKI – SPOTKANIA W MUZEUM EMIGRACJI W GDYNI

Uczniów szkół ponadpodstawowych zapraszamy do skorzystania z możliwości spotkania się z osobami z różnych krajów mieszkającymi w Polsce i poznania ich migracyjnych historii.

Jedną z takich osób jest **Khedi Alieva** – Czeczenka, uchodźczyni, członkini Rady Imigrantów i Imigrantek. Mieszka w Gdańsku od kilku lat. Uczestniczy w tworzeniu i wdrażaniu Modelu Integracji Imigrantów w obszarach edukacji i kultury. Twórczyni Domu Międzykulturowego – innowacyjnego projektu integracji imigrantów w Gdańsku. Lokalna aktywistka, założycielka i prezeska Fundacji Kobiety Wędrowne. Chce szerzyć wiedzę na temat kultury Czeczeni, islamu oraz sytuacji uchodźców w Polsce. - ***Spróbujmy nie dzielić społeczeństwa. Poznanie się prowadzi do porozumienia*** – przekonuje Khedi Alieva.

Zapraszamy do skorzystania ze spotkań, więcej informacji znajdą Państwo **na stronie internetowej muzeum.**

Cyfrowi nomadzi i ekspaci

Cyfrowi nomadzi to osoby, których praca pozwala na zdalne wykonywanie obowiązków i umożliwia zamieszkanie w dowolnych zakątkach świata.

Z kolei **ekspaci** to wysokiej klasy specjaliści, którzy wyemigrowali, aby wykonywać pracę za granicą, np. w międzynarodowych korporacjach.

PROJEKT BADAWCZY „E-MIGRACJA. POLSKA DIASPORA TECHNOLOGICZNA"

projekt e-migracja
polska diaspora technologiczna

Muzeum Emigracji w Gdyni we współpracy z fundacją PLUGin - Global Polish Innovation Diaspora zrealizowało **projekt badawczy „E-migracja. Polska diaspora technologiczna"** z udziałem **przedstawicieli polskiej diaspory zatrudnionych w nowoczesnych sektorach gospodarki**.

Badaniami objęto polskich emigrantów, osoby o polskich korzeniach oraz polskich transmigrantów, ekspatów czy też współczesnych nomadów, którzy pracują za granicą w barażach technologicznych, innowacyjnych, kreatywnych itp.

Raport z badań dostępny jest do pobrania na stronie muzeum.

POLSKI PRZEGLĄD MIGRACYJNY

W **5 numerze „Polskiego Przeglądu Migracyjnego"** – czasopisma wydawanego przez Muzeum Emigracji w Gdyni – ukazał się **artykuł Aleksandry Trapp** poświęcony współczesnym nomadom. Można go przeczytać na stronie internetowej muzeum, jak również bezpłatnie pobrać ze strony całość czasopisma.

ARCHIWUM EMIGRANTA

W zbiorach Archiwum Emigranta znajduje się wywiad z **Patrykiem Romanowskim**, który jest przykładem współczesnego cyfrowego nomady. Wyemigrował do Japonii, zdalnie wykonując pracę w polskiej firmie. Wywiad znajduje się tutaj.

HISTORIE WARTE — ARCHIWUM EMIGRANTA — ZACHODU I WSCHODU

PODCAST "STACJA EMIGRACJA"

Zagadnienie migracji specjalistów z branży architektonicznej poruszane jest w czwartym odcinku podcastu Muzeum Emigracji w Gdyni **„Podróże architektury”**, dostępnym w serwisie YouTube oraz Spotify.

Migracje klimatyczne

PODCAST "STACJA EMIGRACJA"

Zagadnienie migracji klimatycznych poruszane jest w pierwszym odcinku podcastu Muzeum Emigracji w Gdyni **„Migracje – jak o tym mówić?”**, dostępnym w serwisie YouTube oraz Spotify.

POLSKI PRZEGLĄD MIGRACYJNY

Migracje klimatyczne będą **tematem przewodnim 6 numeru „Polskiego Przeglądu Migracyjnego”**.

Emigracja z Polski

ISOLAND: ISLANDZKIE HISTORIE POLSKICH EMIGRANTÓW

Film dokumentalny o Polakach, którzy w różnych okresach życia i z różnych powodów **zdecydowali się na emigrację do Islandii**. Poznajemy ich historie, obawy i emocje, a także postrzeganie wyspy i Islandczyków. Mówią o tym, co dała im Islandia, gdzie mają swój dom i czy planują wrócić do Polski.

Film wygrał nagrodę **Grand Prix** na 10. Festiwalu Media Travel 2017 w Łodzi oraz **brązową EMIGRĘ** za najlepszy debiut na 5. Edycji Festiwalu EMIGRA, który odbył się w Berlinie, Kijowie, Warszawie, Chicago i Lwowie.

Jest dostępny bezpłatnie **na stronie twórcy**.

DANE STATYSTYCZNE

Fundacja Centrum Badań Opinii Społecznych udostępnia komunikaty z badań dotyczących zjawiska emigracji z Polski, poniżej kilka z nich:

2019 Wyjazdy Polaków do pracy za granicę

2018 Wyjazdy do pracy za granicę

2014 Poakcesyjne migracje Polaków

Mobilności edukacyjne

PROGRAMY KOMISJI EUROPEJSKIEJ - ERASMUS +

Unia Europejska wspiera możliwości wyjazdów edukacyjnych obywateli krajów członkowskich oraz partnerskich. Na stronie **Fundacji Rozwoju Systemu Edukacji** poświęconej programowi Erasmus + można poznać możliwości programu w kontekście mobilności edukacyjnych. Są to m.in. szkolenia, wymiany młodzieżowe czy studenckie, a także wyjazdy wolontariackie. W całej Polsce zlokalizowane są **Regionalne Punkty Informacyjne** programu, mapa wraz z listą dostępna jest **na stronie**.

PROGRAMY KOMISJI EUROPEJSKIEJ - ERASMUS +

Wśród projektów dofinansowanych **ze środków Komisji Europejskiej** znajdziemy wyjazdy wolontariackie do krajów całego świata.
Jest to możliwe w ramach inicjatywy nazwanej **Europejskim Korpusem Solidarności**. Wolontariusze zagraniczni **przebywają również w Polsce**, a spotkania z nimi są bardzo często możliwe za pośrednictwem organizacji, które ich goszczą. Poniżej kontakty do kilku z nich:

Gdynia Centrum Współpracy Młodzieży

Gdańsk Stowarzyszenie „Morena”

Wrocław Stowarzyszenie TRATWA

Milicz Fundacja Mobilni Polacy

Warszawa Polska Fundacja im. Roberta Schumana

Michałowo Stowarzyszenie Międzynarodowej i Międzykulturowej Wymiany ANAWOJ

Poznań Stowarzyszenie „Jeden świat”

Imigracja do Polski

DANE STATYSTYCZNE

MIGRACJE.GOV.PL

W kontekście zjawiska imigracji do Polski, warto zajrzeć **na stronę prowadzoną przez Urząd ds. Cudzoziemców**, na której znajdziemy mapy i dane statystyczne dotyczące migracji w skali Polski oraz poszczególnych województw.

STOSUNEK POLAKÓW DO OBCOKRAJOWCÓW

W Polsce co jakiś czas realizowane są badania opinii publicznej dotyczące stosunku Polaków do obcokrajowców. W Internecie można znaleźć wiele opracowań, m.in. na stronie Fundacji Centrum Badania Opinii Społecznej. Zachęcamy do tego, aby zajrzeć do zbiorów fundacji, z których część jest bezpłatna.

Poniżej odnośniki do kilku z nich:

2017 Stosunek do przyjmowania uchodźców

2016 Stosunek Polaków do przyjmowania uchodźców

2015 Przybysze z bliska i z daleka, czyli o imigrantach w Polsce

DANE STATYSTYCZNE

Warto również zajrzeć na strony lokalnych organizacji pozarządowych i grup działających w obszarze wsparcia migrantów, m.in.:

Gdańsk Centrum Wsparcia Imigrantów i Imigrantek

Sopot Sopockie Centrum Integracji i Wsparcia Cudzoziemców

Warszawa Fundacja „Nasz Wybór"

Warszawa Fundacja Polskie Forum Migracyjne

Warszawa Fundacja Ocalenie

Łomża Fundacja Ocalenie

Lublin Stowarzyszenie Homo Faber

Kraków Stowarzyszenie INTERKULTURALNI PL

Wrocław NOMADA Stowarzyszenie na Rzecz Integracji Społeczeństwa Wielokulturowego

Wrocław Fundacja Ukraina

Poznań Migrant Info Point

MATERIAŁY FILMOWE

Narracje Migrantów
materiały wyprodukowane przez Fundację na rzecz Różnorodności Społecznej, z udziałem osób, które przyjechały do Polski z różnych krajów.

Warszawski Tygiel Kulturalny
cykl filmów zrealizowanych przez Stowarzyszenie Inicjatyw Twórczych "Windą w bok" z udziałem przedstawicieli różnych społeczności kulturowych mieszkających w Warszawie.

Koreanka
kanał Mi-jin – Koreanki mieszkającej od kilku lat w Polsce, która mówi w swoich filmach o różnicach kulturowych między Polską a Koreą.

Film o mniejszości wietnamskiej w Polsce
stworzony przez Kasię Mecinski z kanału Fifty na pół.

IMIGRACJA OSÓB POLSKIEGO POCHODZENIA - WILNIUKI

Bardzo specyficznym rodzajem imigracji jest przeprowadzenie się do Polski osoby polskiej narodowości, która wychowywała się za granicą. Przykładem takich osób są **wilniuki** – mieszkańcy Wilna polskiego pochodzenia.

STACJA ZMIANA

79. odcinek podcastu „Stacja Zmiana", dostępnego do odsłuchu na różnych platformach streamingowych, opowiada historię Any Matusevic, która w wieku siedemnastu lat przyjechała z Wilna do Polski. Bohaterka opowiada o **kształtowaniu się tożsamości i różnicach kulturowych**, a także o tym, jakie zmiany zaszły w jej życiu po zamieszkaniu w naszym kraju.

IMIGRACJA OSÓB POLSKIEGO POCHODZENIA - POTOMKOWIE EMIGRANTÓW

W zbiorach muzealnego Archiwum Emigranta znajdziemy wywiad z **Karelem Dolinskim**, którego pradziadkowie wyemigrowali z Galicji do Brazylii. Karel od kilku lat mieszka w Trójmieście i jest członkiem Rady Imigrantów i Imigrantek w Gdańsku.

Tolerancja i prawa człowieka

KRONIKA OSOBISTA. MIGRACYJNE HISTORIE Z PIERWSZEJ RĘKI – SPOTKANIA W MUZEUM EMIGRACJI W GDYNI

Uczniów szkół ponadpodstawowych zapraszamy do skorzystania z możliwości spotkania się z osobami z różnych krajów mieszkającymi w Polsce i poznania ich migracyjnych historii.

Jedną z taki osób jest **Majed Tinawi** – członek Rady Imigrantów i Imigrantek w Gdańsku, pracował w wielokulturowym środowisku w krajach takich jak Syria, Emiraty Arabskie, Wielka Brytania. Od rozpoczęcia kryzysu w jego ojczyźnie – Syrii - jego pasją jest promowanie praw człowieka. - *Wierzę, że edukacja jest najważniejszym narzędziem w walce z uprzedzeniami i dyskryminacją* – mówi Majed Tinawi. - *Marzę o świecie wolnym od społecznej niesprawiedliwości*. Spotkanie prowadzone jest w języku angielskim.

Zapraszamy do skorzystania ze spotkań, więcej informacji znajdą Państwo **na stronie internetowej muzeum**.

WARSZTATY ANTYDYSKRYMINACYJNE W MUZEUM EMIGRACJI W GDYNI

Uczniów klas IV-VI, VII-VII oraz szkół ponadpodstawowych zapraszamy do skorzystania z oferty **warsztatów antydyskryminacyjnych** prowadzonych w Muzeum Emigracji w Gdyni.

Program warsztatów **dostosowany jest do wieku uczestników** i porusza zagadnienia dotyczące **praw człowieka, zjawiska dyskryminacji i tworzenia świata bez nienawiści**.

Więcej informacji znajdą Państwo na **stronie muzeum**, w zakładkach dotyczących oferty edukacyjnej.

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Zachęcamy do zapoznania się ze stronami organizacji pozarządowych zajmujących się zagadnieniem praw człowieka i przeciwdziałania nienawiści. Oto kilka z nich:

Telefon Zaufania dla Dzieci i Młodzieży (prowadzony przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę)

Amnesty International

Helsińska Fundacja Praw Człowieka

Fundacja na Rzecz Różnorodności Społecznej

Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej

Kampania Przeciw Homofobii

mowanienawisci.info (prowadzona przez Fundację im. Stefana Batorego)

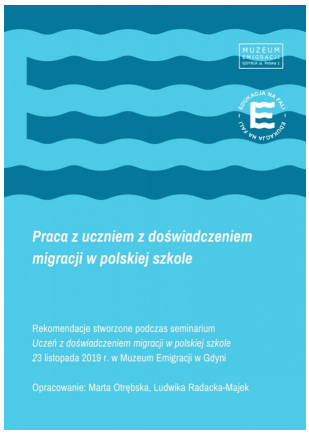
Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie

Wiele lokalnych organizacji również działa w zakresie wsparcia osób doświadczających dyskryminacji. W wielu miastach tworzone są **punkty wsparcia** (taki punkt prowadzi m.in. Stowarzyszenie Homo Faber z Lublina), w Gdańsku powstało **Gdańskie Centrum Równego Traktowania**.

ORGANY PAŃSTWOWE

Rzecznik Praw Obywatelskich	strona internetowa
Rzecznik Praw Dziecka	strona internetowa
Europejski Trybunał Praw Człowieka	strona internetowa

PUBLIKACJE

Praca z uczniem z doświadczeniem migracji w polskiej szkole. Rekomendacje z seminarium dla nauczycieli

Rekomendacje przygotowane przez **uczestników seminarium** „Uczeń z doświadczeniem migracji w polskiej szkole", zorganizowanego przez Muzeum Emigracji w Gdyni w listopadzie 2019 roku, dostępne do ściągnięcia **na stronie muzeum**.

Kampania Przeciw Homofobii
Przeciwdziałanie dyskryminacji w szkole i zapewnienie równego traktowania w edukacji – podsumowanie konferencji „Równa szkoła – szkoła bez dyskryminacji"

Biuro Edukacji Urzędu m.st. Warszawy, Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń
Praca z uczniem cudzoziemskim. Przewodnik dobrych praktyk dla dyrektorów, nauczycieli, pedagogów i psychologów

Warszawskie Centrum Innowacji Edukacyjno-Społecznych i Szkoleń
materiały edukacyjne

Rzecznik Praw Obywatelskich
Przeciw dyskryminacji. Poradnik RPO

Pakiet
Witold Gombrowicz

dla szkół ponadpodstawowych

Drodzy Nauczyciele,

Zapraszamy do zapoznania się z materiałami do wykorzystania podczas lekcji języka polskiego.

Pakiet zawiera materiały na temat emigracji Witolda Gombrowicza. Odnajdą tu Państwo treści z wystawy, uzupełnione o dodatkowe materiały, pomocne w poszerzaniu wiedzy na temat emigracyjnego aspektu życia i twórczości pisarza.

Z pakietu można wybrać dowolne informacje do analizy podczas zajęć.

Spis treści

Część I Witold Gombrowicz – emigrant 71

Cytat z *Dziennika* jako motto wystawy stałej Muzeum Emigracji w Gdyni 71

Gombrowicz na emigracyjnym szlaku 72

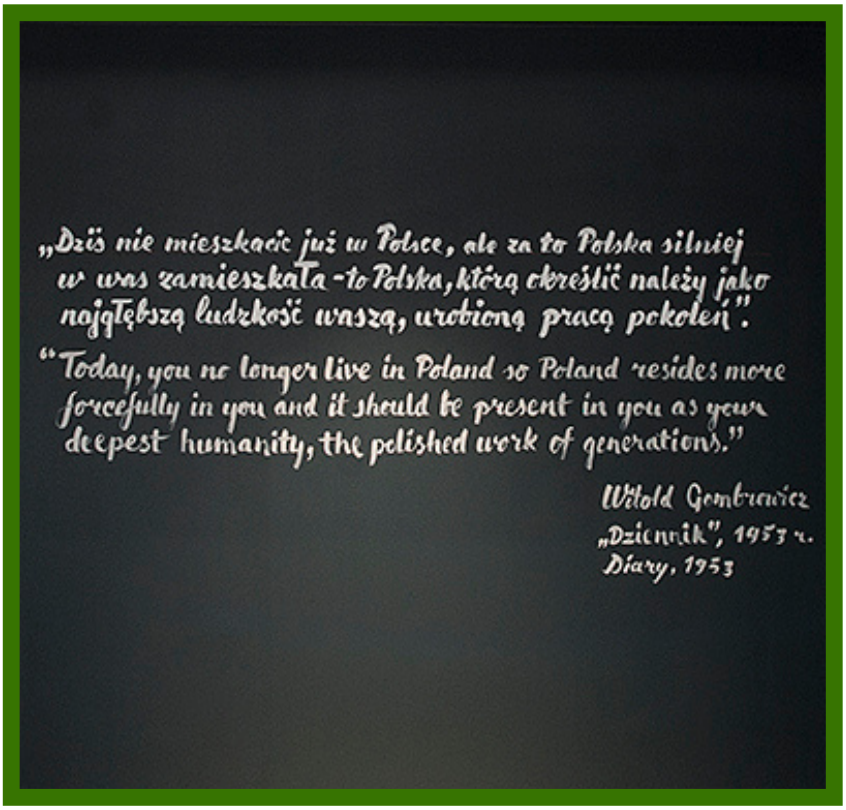
Dworzec Morski w Gdyni miejscem nowych początków - upamiętnienie Witolda Gombrowicza 74

Propozycja wykorzystania materiałów na lekcji 75

Część II Materiały dodatkowe 76

WITOLD GOMBROWICZ – EMIGRANT

Cytat z *Dziennika* jako motto wystawy stałej Muzeum Emigracji w Gdyni

Dziś nie mieszkacie już w Polsce, ale za to Polska silniej w was zamieszkała – ta Polska, którą określić należy jako najgłębszą ludzkość waszą, urobioną pracą pokoleń.

Witold Gombrowicz, *Dziennik*, wpis z 1953 r.

W 1953 r. Witold Gombrowicz zamieścił w *Dzienniku* notatkę, która stała się mottem wystawy stałej Muzeum Emigracji w Gdyni: *Nie mieszkacie już w Polsce, ale za to Polska silniej w was zamieszkała – ta Polska, którą określić należy jako najgłębszą ludzkość waszą, urobioną pracą pokoleń*. Przyjęcie perspektywy zewnętrznej jest szansą, aby sięgnąć poza płytki narodowy rytuał i odkryć najbardziej fundamentalny sens polskiej kultury – to, co stanowi jej wkład w historię ludzkości i zachowuje aktualność niezależnie od miejsca i czasu. Emigracja jest zatem okazją – okazją, którą trzeba dopiero wykorzystać – do mniej odruchowej, a bardziej przemyślanej i dojrzałej afirmacji polskości.

Gombrowicz na emigracyjnym szlaku

29 lipca 1939 r. w dziewiczą podróż z Gdyni wypłynął statek MS Chrobry, mający kursować do portów Ameryki Południowej. W kabinie nr 17 podróżował wówczas Witold Gombrowicz. Wybuch wojny sprawił, że statek nie powrócił już do kraju.

Gombrowicz tak opisał to zdarzenie w *Trans-Atlantyku*:

> *Aż tu Czesław do kajuty naszej (bo wciąż na statku mieszkaliśmy) z gazetą wpada: "Wojna dziś, jutro wybuchnąć musi, nie ma rady! Owoż kapitan rozkaz wydał, aby jutro statek nasz wypłynął, bo choć do Polski już się nie przedostaniemy, to pewnie gdzieś do Anglii, Szkocji brzegów dobijemy". Gdy to wyrzekł ze łzami w objęcia sobie padliśmy i zaraz na kolana padliśmy, pomocy Bożej wzywając i Panu Bogu się ofiarowując. A tak klęcząc powiadam do Czesława: - Płyńcież, płyńcież z Bogiem! Czesław do mnie: - Jakże to, przecie z nami płyniesz? Powiadam: - Ja bym do Polski popłynął; ale po co mnie do Anglii?*

Wydarzenia opisane w powyższym fragmencie nie były zgodne z prawdą, ponieważ Gombrowicz opuścił statek wcześniej, przed wybuchem wojny, pozostając w Buenos Aires (Chrobry wypłynął z Buenos Aires 25 sierpnia).

> *Dwudziestego pierwszego sierpnia 1939 roku ja na statku „Chrobry" do Buenos Aires przybijałem. Otóż, jakeśmy do lądu dobili, w miasto zapuściliśmy się, a całkiem na oślep, jak w rogu, bo żaden z nas tu nigdy nogą nie stąpił. Zgiełk, pył i szarość ziemi niemile poraziły po owym czystym, słonym fal różańcu, cośmy go na wodzie odmawiali. Niemniej przez plac Retiro, na którym wieża stoi przez Anglików zbudowana, przeszedłszy, żwawo w ulicę Florida wstąpiliśmy, a tam sklepy luksusowe, nadzwyczajna Artykułów, towarów obfitość i publiczności kwiat dystyngowanej, tam Magazyny wielkie, i cukiernie.*

Oto jak pisarz odniósł się do biegu wydarzeń, po kilkunastu latach życia w stolicy Argentyny:

> *Ja do Argentyny wyruszyłem przypadkiem, na dwa tygodnie tylko, gdyby zrządzeniem losu wojna nie wybuchła w ciągu tych dwóch tygodni, wróciłbym do Polski – ale nie ukrywam, że gdy klamka zapadła i zatrzasnęła się nade mną Argentyna, to było, jakbym siebie samego na koniec usłyszał.*
>
> *Dziennik*, wpis z 1964 r.

35-letni autor *Ferdydurke* mieszkał w Buenos Aires do 1963 r. Nigdy nie żałował tej decyzji. Żył bardzo skromnie, często borykając się z biedą. Przez kilka lat pracował jako urzędnik w Banco Polaco – argentyńskiej filii Pekao. Publikował w miejscowych czasopismach, dopiero na początku lat 60. zaczął utrzymywać się z honorariów autorskich.

Tak jawił się nowy "dom" w oczach Gombrowicza:

> *Argentyna pełna jest cudów i czarów, ale czar ten jest dyskretny, spowity w uśmiech, który nie chce wyrazić za dużo.*
>
> *Dziennik*, wpis z 1954 r.

Gombrowicz tak podsumował lata spędzone w Argentynie:

> *Rozważając moje życie argentyńskie na przestrzeni dwudziestu czterech lat dostrzegałem bez trudności pewną dość wyraźną architekturę, symetrie godne uwagi. Na przykład: były to trzy okresy po osiem lat każdy, pierwszy okres – nędza, bohema, beztroska, próżniactwo, drugi okres – siedem i pół lat w banku – życie urzędnicze, trzeci okres – egzystencja skromna, ale niezależna, wzrastający prestiż literacki.*
>
> *Dziennik 1961-1966*, wpis z 1963 r.

Nigdy nie powrócił do Polski. *Zanurzenie się w świecie, jakim jest emigracja, powinno stanowić niesłychaną podnietę dla literatury* – pisał Gombrowicz w 1953 r. Tak też było w jego przypadku. W Argentynie powstały jego najważniejsze powieści: *Trans-Atlantyk* (tragikomiczny obraz polskiej kultury), *Pornografia* i *Kosmos* oraz dramaty: *Ślub* i *Operetka*. Podobnie jak słynne *Dzienniki* ukazywały się nakładem paryskiego Instytutu Literackiego. W PRL były okresowo objęte zapisem cenzorskim, ale dobrze znane dzięki przemycanym z Zachodu egzemplarzom.

Gombrowicz w Argentynie inspirował młodych pisarzy i artystów. Przyjaźnił się m.in. z poetą Miguelem Grinbergiem. Ten poeta i publicysta był jednym z prekursorów argentyńskiej kultury alternatywnej lat 60.

W kraju i na emigracji polemizowano z Gombrowiczem zaciekle, ale nie było wątpliwości, że to jeden z największych polskich pisarzy powojennych.

> *Na pół godziny przed wyjazdem – listonosz. List z Paryża... w którym mnie zapytywano prywatnie, czy przyjąłbym zaproszenie Fundacji Forda na roczny pobyt w Berlinie. Mnie to zaproszenie rozwiązywało problem, od dawna a trochę gorzko przeżuwany – zerwania z Argentyną, powrotu do Europy – i od razu poczułem, że klamka zapadła.*
>
> *Dziennik 1961-1966*, wpis z 1963 r.

Gombrowicz wrócił do Europy dopiero w 1963 r. Rok spędził w Berlinie Zachodnim jako stypendysta Fundacji Forda i Senatu berlińskiego. Następnie przeprowadził się do Vence, na południu Francji, gdzie spędził resztę życia. Dopiero po powrocie do Europy, na kilka lat przed śmiercią pisarza, zaczęła się jego międzynarodowa kariera. Jego dzieła tłumaczono na obce języki i coraz częściej wymieniano go wśród kandydatów do literackiej Nagrody Nobla.

Dworzec Morski w Gdyni miejscem nowych początków - upamiętnienie Witolda Gombrowicza

W 1999 roku, na nabrzeżu gdyńskiego portu, tuż obok Muzeum Emigracji w Gdyni została wmurowana tablica upamiętniająca miejsce, z którego Gombrowicz wyruszył w swoją podróż, nie będąc świadomym, że opuszcza Polskę na zawsze. Na cześć Gombrowicza nazwany został również plac przed Muzeum.

Propozycje wykorzystania materiałów z wystawy podczas lekcji

1. Przemyśl jakie mogły być **prawdopodobne przyczyny emigracji** Witolda Gombrowicza. Przeanalizuj ten problem biorąc pod uwagę **różne aspekty** - ówczesną sytuację polityczną w Polsce i Europie, potrzeby i pragnienia człowieka, warunki twórcze pisarza. Weź pod uwagę charakter dzieł Gombrowicza. **Porównaj** z powodami wyjazdu innego znanego Ci emigranta.

2. Przeczytaj jeszcze raz **fragment *Trans-Atlantyku*** zamieszczony w materiałach. Jak wyglądała Argentyna, z którą po tygodniach rejsu zetknął się autor Ferdydurke? Podzielcie się na pary i **przeprowadźcie wywiad**, w którym jedna z osób wcieli się w rolę polskiego dziennikarza, a druga Witolda Gombrowicza opowiadającego o swoich emocjach związanych z przyjazdem do innego kraju. Postarajcie się zadać jak najwięcej pytań, aby jak najlepiej oddać sytuację emigranta odnajdującego się w nowej rzeczywistości.

3. Odwołując się do **cytatu z *Dzienników*** Witolda Gombrowicza, będącego mottem wystawy stałej Muzeum Emigracji w Gdyni, przeprowadźcie w klasie ankietę, w której każdy uczestnik odpowie na pytanie: ***Czym jest dla Ciebie patriotyzm?*** Omówcie otrzymane odpowiedzi i zastanówcie się czy można wyróżnić różne rodzaje patriotyzmu. **Czy postrzeganie tego pojęcia zmienia się w czasie?**

4. W ***Trans-Atlantyku*** Witold Gombrowicz nie tylko nawiązuje do swoich początków w nowej „ojczyźnie", ale i przedstawia **obraz polskich emigrantów w Argentynie w czasie II wojny światowej**. Jest to obraz, który w groteskowy i karykaturalny sposób poddaje krytyce kwestie podtrzymywanych przez tradycję stereotypów narodowych, patriotyzmu i polskiej mentalności na obczyźnie. Przedyskutujcie te zagadnienia **w odniesieniu do współczesności**. Możecie wykorzystać materiał znajdujący się w części II - jest to odnośnik zawierający 15-minutowy reportaż towarzyszący jednej z adaptacji utworu w wykonaniu aktorów Teatru Ateneum w Warszawie).

MATERIAŁY DODATKOWE

Literatura

Rita Gombrowicz **Gombrowicz w Argentynie**
Rita Gombrowicz **Gombrowicz w Argentynie 1939-1963**
Rita Gombrowicz **Gombrowicz w Europie 1963-1969**
Witold Gombrowicz **Listy do rodziny**
Laura Pariani **Gombrowicz i Buenos Aires**

Film

Filmowe adaptacje utworów Witolda Gombrowicza z okresu emigracji w Argentynie:

Jan Jakub Kolski **Pornografia**, 2003.
Andrzej Żuławski **Kosmos**, 2015.

Reportaż ***Trans-Atlantyk*** Teatru Ateneum w Warszawie, dostępny **na YouTube**

Strony internetowe

Muzeum Witolda Gombrowicza we Wsoli	strona internetowa
Muzeum Witolda Gombrowicza w Vence	strona w serwisie Facebook
Strona poświęcona Witoldowi Gombrowiczowi	strona internetowa